

FORSKNING OG NY VIDEN OM DAGTILBUD

BAKSPEJLET '16

Grib de gyldne øjeblikke

med pædagogisk
improvisation

GUIDE

Få styr på
dokumentationen

6

veje til forskning
i praksis

"LEG ER ALT FOR BØRN"

fokus på leg og læring

VELKOMMEN TIL BAKSPEJLET

Bakspejlet er et magasin til alle, der arbejder med børn fra 0 til 6 år. Magasinet udgives af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og er baseret på resultaterne af skandinavisk forskning og EVA's evalueringer og redskaber på dagtilbudsområdet.

Forskningen i Bakspejlet er af høj kvalitet. EVA samarbejder med Utdanningsdirektoratet i Norge og Skolverket i Sverige om hvert år at kortlægge forskning om børn i dagtilbud. Forskningen er gennemgået af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og kvalitetssikret af fagpersoner på området. Kun de studier, der lever op til kriterierne for forskning af høj kvalitet, er med i magasinet.

BAKSPEJLET

– forskning og ny viden om dagtilbud
© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)
www.eva.dk/bakspejlet

Redaktion: Pia Vinther Dyrby (ansvh.),
Rikke Wettendorff (ansvh.),
Maria Holkenfeldt Behrendt
og Sabine Lyø Andersen

Design: Rumfang part of IDna
Fotos: Ture Andersen
Tryk: Rosendahls
ISBN: 978-87-7958-936-0
ISSN: 1903-3079 (trykt udgave)
ISSN: 1903-3087 (www)

Eftertryk med kildeangivelse tilladt

4 Forskning til hverdagen

6 PÆDAGOGISK IMPROVISATION

- Pædagogisk improvisation er ligesom at spille jazz
- Forberedelse og improvisation går hånd i hånd

14 Pas på børns skrøbelige leg

18 Når forskning og praksis mødes

22 Byd tvivlen velkommen

26 7 metoder i arbejdet med 0-2 åriges læring

28 DOKUMENTATION

- Når barnet bliver gjort til studieobjekt
- Få styr på dokumentationen

32 Legerig læring og lærerig leg

36 Venskaber og konflikter påvirker børns skolestart

38 Kvalitetsvurderet forskning

42 Kort nyt EVA

**Pædagogisk
improvisation**
*er ligesom at
spille jazz*

s. **6**

PAS PÅ
BØRNS
SKRØBELIGE
LeG

s. **14**

GUIDE

**Få styr på
dokumentationen**

s. **28**

Forskning til hverdagen

Nysgerrighed og lyst til at udvikle praksis er afgørende for at skabe dagtilbud, der giver børn de bedste muligheder i livet. Med Bakspejlet får du ny viden og inspiration til arbejdet.

Velkommen til Bakspejlet – et magasin, der handler om forskning og ny viden om børn i dagtilbud. Om hvad forskningen viser, og hvordan I som pædagogisk personale kan bruge forskningens pointer i jeres hverdag.

Det pædagogiske personale spiller en nøglerolle i at give børn de bedste livsmuligheder. Vi ved fra både dansk og international forskning, at dagtilbud af høj kvalitet gør en positiv forskel for børns liv. Ikke bare nu og her, men også på lang sigt.

Med den rolle følger også et ansvar for hele tiden at være nysgerrig med hensyn til sin egen praksis og være klar til at udvikle den. Det handler bl.a. om hver dag at få øje på de små ændringer, man kan foretage for at give børnene de bedste betingelser for at trives, lære og udvikle sig. Det mener den engelske forsker Edward Melhuish. Han står bag den store undersøgelse Effective Pre-School, Primary and Secondary Education project (EPPSE 3-16+), der rent faktisk viser, at dagtilbud af høj kvalitet giver børn et så godt fundament, at de klarer sig godt uanset skolens kvalitet.

Høj kvalitet handler bl.a. om at have viden om børns udvikling og læring og om at kunne bruge denne viden i udviklingen af praksis. En undersøgelse, som Danmarks Evalueringsinstitut har gennemført af daginstitutioners arbejde med forskning og anden viden i praksis, viser, at et flertal af pædagogerne mener, at de i høj grad har et ansvar for at inddrage faglig viden i udviklingen af praksis, og at de oplever, at initiativet til at inddrage faglig viden i vid udstrækning kommer fra dem selv og lederen. Det er et godt udgangspunkt for at skabe en videnskultur, der kan bidrage til en stadig udvikling af praksis. Du kan læse om pædagogers arbejde med forskning og anden faglig viden i artiklen "6 måder at arbejde forsknings og vidensinspireret", og blive inspireret til jeres eget vidensarbejde.

Med Bakspejlet i hånden får du overblik over ny forskning og viden, som du kan bruge i udviklingen af praksis. Vores mål er at bringe forskning og praksis tættere sammen for at sikre, at den viden, der bliver skabt på området, kommer ud, hvor den gør en forskel. I år sætter vi bl.a. fokus på forskning, der understre-

”

Høj kvalitet handler bl.a. om at have viden om børns udvikling og læring og om at kunne bruge denne viden i udviklingen af praksis

SIGNE BOHM
Områdechef på
dagtilbudsområdet,
Danmarks
Evalueringsinstitut

ger vigtigheden af, at det pædagogiske personale møder børnenes initiativer, udtryk og ideer med åbenhed.

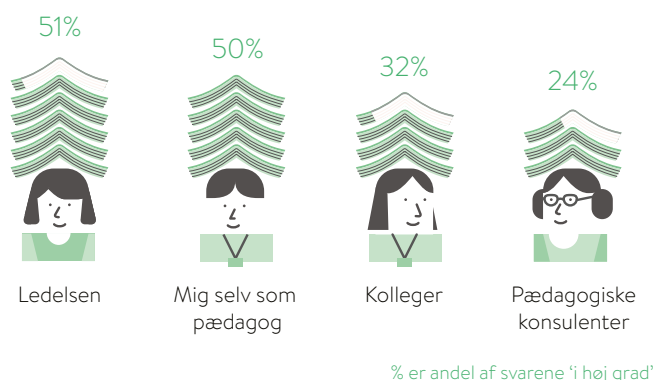
Det handler bl.a. om at kunne improvisere i praksis og om at bruge tvivlen som professionel drivkraft. Det kan du læse om i artiklerne "Pædagogisk improvisation er ligesom at spille jazz" og "Byd tvivlen velkommen".

I artiklen "Pas på børns skrøbelige leg" sætter vi fokus på den åbenhed, der ligger i at være klar til at reflektere over sin egen rolle i børns leg. Derudover bringer vi også artikler om leg og læring, venskaber og konflikter i børns overgang til skole, og om arbejdet med de 0-2-årige børns læring. Og så sætter vi fokus på udfordringer i arbejdet med at dokumentere det pædagogiske arbejde og stiller spørgsmål, du kan bruge til at give jeres dokumentationspraksis et serviceeftersyn.

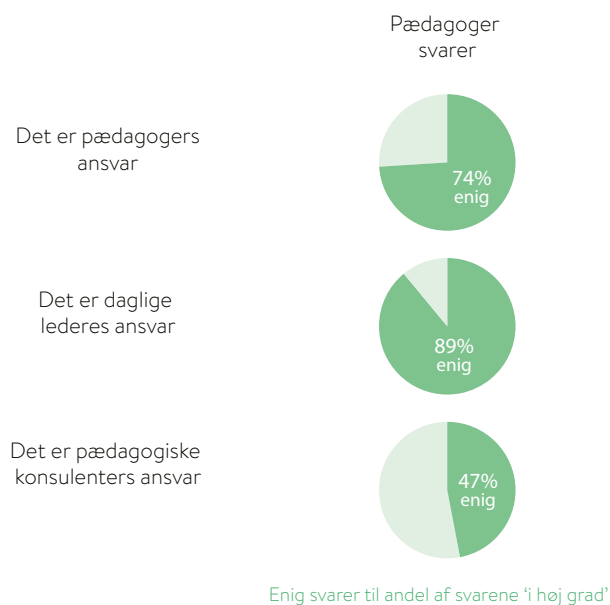
Bagerst i magasinet finder du dialogkort, som I kan bruge som udgangspunkt for faglig refleksion over temaerne i årets magasin. Du kan finde flere dialogkort og flere artikler på www.eva.dk/bakspejlet.

God læselyst!

PÆDAGOGER: HVEM TAGER INITIATIV TIL AT INDDRAGE FAGLIG VIDEN?

HVEM HAR ANSVAR FOR AT INDDRAGE FAGLIG VIDEN?

Kilde: To spørgeskemaundersøgelser; en blandt pædagoger og en blandt pædagogiske konsulenter, Danmarks Evalueringsinstitut, 2016

**Pædagogisk
improvisation**
*er ligesom at
spille jazz*

Hverdagen er fyldt med uforudsete situationer, hvor man som pædagog må gribe børnenes input og det, der opstår i nuet. Med inspiration fra jazzmusikernes improvisation kan overraskelser blive til gyldne øjeblikke.

AF PIA VINTHER DYRBY

Pianisten lader fingrene løbe hen over klaverets tangenter, og saxofonisten byder ind med en solo. Musikerne lytter til hinanden og lader sig inspirere til at gå nye veje. Det handler om jazz, men kunne lige så godt være et billede på den musik, der opstår, når pædagoger improviserer.

Pædagoger og jazzmusikere har mere til fælles, end man lige skulle tro. De skal kunne håndtere det uforudsete og improvisere sammen med deres kolleger. Og for at være en dygtig jazzmusiker skal man kunne sit håndværk, men samtidig kunne forholde sig åbent og sansende til nuet og samspillet. Det samme gælder pædagogen. Det mener Sonja Svendsen, som er forsker på VIA University College, og som sammen med børnehaven Langenæssten i Aarhus har udforsket, hvad der sker, når pædagoger improviserer i æstetiske processer.

Forberedt og faglig spontanitet

Mange opfatter improvisation som noget, der opstår spontant og uden forberedelse. Men faktisk er det helt nødvendigt – inden for både jazz og pædagogik – at være forberedt og have et solidt fundament at stå på, når man improviserer.

”Jazzmusikere er i stand til at improvisere, både fordi de er åbne og lyttende i situationen, og fordi de kan deres håndværk og har et musikalsk repertoire at trække på,” forklarer Sonja Svendsen. Hun opfordrer til at være bevidst om, hvad der sker, når man er i den tilstand, hvor man improviserer, så man aktivt kan opøge den.

Tre principper

Helt overordnet bygger den succesfulde improvisation på tre enkle principper. Det første princip er at sige ’ja! – og ...’. Det handler om at acceptere og bygge videre på de ideer, som børn og kolleger kommer med, ligesom for jazzmusikeren, der skal gribe de musikalske ideer fra de andre musikere i orkestret. Det andet princip handler om at lægge manuskriptet fra sig og at frigøre sig fra sine forestillinger om, hvad der skal ske. Det sidste princip handler om at lytte og gribe gruppens stemning og ideer for at fornemme, hvornår en ide er ved at opstå, og for at understøtte samspillet i gruppen. Bruger man de tre principper i praksis, kan både børn og voksne få mere ud af hverdagens små og store overraskelser.

At håndtere usikkerhed

Når man som pædagog skal gå ind i en mere åben og afventende tilstand, kan det skabe usikkerhed. I den børnehave, som var med i Sonja Svendsens forskningsprojekt, oplevede pædagogerne fx, at børnene forvandlede et sommer- og strandtema til et vinterprojekt. Pædagogerne havde planlagt, at børnene kunne bruge nogle grønne servietter til tang i et strandlandskab, men i stedet brugte børnene de grønne strimler som halstørklæder til nogle lerfigurer, de tidligere havde lavet.

Sådanne situationer kan skabe usikkerhed, fordi pædagogen kan blive i tvivl om, hvordan situationen skal håndteres, og om, hvorvidt børnene får det ud af aktiviteten, som var tanken. De kan også skabe rastløshed eller kedsomhed, når

pædagogen skal forholde sig lidt afventende til, hvordan børnene griber en ide.

”Det er en tilstand, man må øve sig i at være i, og netop acceptere usikkerhed og uro, som det vilkår, det er, ikke at vide, præcis hvor aktiviteten fører hen,” fortæller Sonja Svendsen.

Når jazzmusikere skaber musik i nuet, udsætter de sig selv for en anden usikkerhed end den musiker, der har sit nodehæfte at støtte sig til. Det samme gælder pædagogen.

Skab rum for de gyldne øjeblikke

Det uforudsigelige er altså vigtigt for selve dynamikken i den improviserende praksis og det, der gør det muligt at skabe noget nyt. Når man tør – og kan udholde at være i den tilstand, hvor man ikke ved, hvor det bærer hen – skaber man et overskud for sig selv til at gribe de små glimt og ideer, som man ikke umiddelbart kunne få øje på, forklarer Sonja Svendsen og fortæller, hvordan pædagogerne i projektet oplevede at få en masse ideer forærende af børnene:

”Vi kan hurtigt komme til at bedømme aktiviteten eller børnenes udtryk med holdninger som ’er det her godt nok?’ eller ’er det her originalt nok?’. Gør man det som musiker, kommer der kedelig musik ud af det. Først når man giver slip og spiller med det, der er, skaber man betingelser for, at de gyldne øjeblikke kan opstå,” mener Sonja Svendsen.

DIALOG-
KORTSPØRGSMÅL
TIL REFLEKSIONBrug dialogkort
bag i bladet

Alle pædagoger kan spille jazz

Ifølge Sonja Svendsen har pædagoger mange af de grundlæggende færdigheder, der skal til for at være en god "jazz-musiker" i samspil med børnene og deres kolleger. Hun mener dog også, at der kan være brug for en større bevidsthed om, hvordan man improviserer, og her kan de tre grundprincipper hjælpe.

"At kunne improvisere er ikke en medfødt evne eller et særligt personlighedstræk. Det er noget, der kan læres, og noget, man hele tiden må øve sig på," siger Sonja Svendsen.

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Svendsen S. (2014):
**Improvisation – om pædagogens
møde med barnet i æstetiske proces-**
ser.
Nordisk barnehageforskning, 8(7), 1-14.

LÆS OGSÅ

- Børn skal ses og høres
- Ligeværd er noget, vi gør

[www.eva.dk/
bakspejlet](http://www.eva.dk/bakspejlet)

Kom godt i gang med improvisation

Få mere improvisation ind i samspillet med børn og kolleger med de tre principper

Sig "ja! – og ..."

Mød børnene og kollegerne med nysgerighed og åbenhed. Sig ja til de indspil, de kommer med, og giv næring til de ideer, der opstår.

Læg manuskriptet i baghovedet

Stol på din planlægning, og frigør dig fra den, når du står i den konkrete situation. Forberedelsen er vigtig for at sætte rammer for samspillet, men når først du er i gang med en aktivitet, må du gribe det, der opstår i situationen.

Lyt, og grib gruppens stemning og ideer

Lyt til børnene, og læg mærke til, hvad der sker i børnegruppen. Hvad bliver de optaget af? Hvilke input kommer de med? Og hvordan spiller de tilbage på hinandens og pædagogernes indspil? Ved at lytte til gruppen kan du fornemme, når en ide er på vej, og spille sammen med dem om det, de byder ind med.

**BAKSPEJLET
AFPRØVER**

Forberedelse og improvisation går hånd i hånd

En improviserende pædagogisk tilgang kan være udfordrende. Men når det lykkes, åbner det for et nyt samspil mellem børnene, og deres lege udvikler sig på uforudsete måder. Det var en af de ting, som pædagogerne fra Grønnebakkens børnehave fik øje på, da de afprøvede pointer fra Sonja Svendsens forskning om improvisation.

AF SABINE LYØ ANDERSEN

Benjamin og de andre børn fra børnehaven er ved at rydde op efter dagens vandaktiviteter. I hånden har Benjamin en vandkande, og mens han danser, flyver vandet om ørerne på ham og spredes ud på fliserne. Normalt ville oprydningen efter den slags aktiviteter foregå på en anden måde. Men i dag har Christina Christensen og Iben Lykkeskov, som er pædagoger i den integrerede institution Grønnebakken i Gentofte, sat sig for at træde lidt i baggrunden. De har nemlig indvilliget i at deltage i Bakspejlets praksisafprøvning af Sonja Svendsens forskningspointer, som handler om at give slip på kontrollen og følge børnenes spor.

Træd et skridt tilbage

Den dag, Bakspejlet kom på besøg, havde Grønnebakkens pædagoger planlagt forskellige vandaktiviteter, hvor børnene fik mulighed for at eksperimentere. En af aktiviteterne handlede om at transportere vand fra et bassin til et andet med kopper, kander, og hvad de ellers kunne finde på legepladsen. Og her mødte pædagogerne den første udfordring.

"I starten tænkte jeg: 'Skal jeg bare stå her?'. Så jeg skulle virkelig arbejde med mig selv og huske på ikke at tage styrin-

gen. Men det kan være svært at træde det der skridt tilbage," siger Christina Christensen.

Men med deres grundige forberedelse i baghovedet havde Christina Christensen og Iben Lykkeskov stor succes med at lade børnene komme på banen og være åbne over for deres ideer.

Planlægning giver overskud

"Hvis vi er pressede og ikke har haft tid til at gå i dybden med aktiviteten, er vi ikke lige så modtagelige over for de ideer, børnene kommer med, som vi var i dag. Planlægningen gør derimod, at vi oplever et overskud og en ro til at være til stede," siger Iben Lykkeskov og forklarer, at de bl.a. havde talt med hinanden om, hvordan de skulle sammensætte børnegruppen, aktiviteterne organiseret og de pædagogiske mål.

Grib overraskelsen

En anden af de forberedte aktiviteter handlede om at finde ting på legepladsen for at undersøge, om de kunne synke eller flyde. Selvom Christina Christensen og Iben Lykkeskov havde forsøgt at skabe en ramme for vandaktiviteten, hvor (næsten) alt kunne ske, tog det noget tid, inden børnene greb de mange muligheder.

"Til at starte med var børnene afventende, men efterhånden blev de mere eksperimenterende. Marcus kiggede på os for at få en reaktion, og man kunne se, han blev sådan helt 'Så må jeg åbenbart bare gøre, hvad jeg vil?'," uddyber Iben Lykkeskov.

Det resulterede i, at han endte med at gå ind i skuret, og da Iben Lykkeskov forholdt sig afventende, opdagede hun, at han ville hente en cykel for at undersøge, om den mon ville synke eller flyde.

"Og så kom alle de andre børn løbende, og i fællesskab fik de løftet den store cykel op i baljen med vand. De syntes, det var så fedt!" siger Iben Lykkeskov og forklarer, at det var, som om børnene opdagede et rum, hvor de kunne gøre, som de tænkte og havde lyst til.

"Havde vi ikke været opmærksomme på de her tilgange til improvisation, havde vi afbrudt Marcus og sagt 'hov! Det er altså herovre, det foregår!'" uddyber Christina Christensen og forklarer, at det nok i virkeligheden mere var set fra deres perspektiv, at legen var ved at skride, end set fra børnenes.

IBEN LYKKESKOV
PÆDAGOG
GRØNNEBAKKEN

CHRISTINA
CHRISTENSEN
PÆDAGOG
GRØNNEBAKKEN

Børnefest med ro og overskud

Christina Christensen og Iben Lykkeskov er enige om, at det gav noget nyt til deres pædagogiske praksis at sætte fokus på at improvisere, og de vil også fremover gøre brug af de tre principper for improvisation i deres arbejde.

"Det var så fedt bare at sige 'ja - og ...', fordi der så startede noget helt nyt," siger Iben Lykkeskov. "Fremadrettet vil jeg helt klart prøve at tænke en ekstra gang, når nogle af børnene kommer med et forslag. Måske kan det lade sig gøre alligevel, fordi det jo nogle gange er mine egne erfaringer og vaner, der gør, at jeg på forhånd stopper børnene," supplerer Christina Christensen. Og de var begge enige om, at det ikke kun var dem, men også børnene, der havde fået mere ro og overskud ud af den improvisatoriske tilgang.

"Da vi kom ind i garderoben var der sådan en god stemning. Og til frokost sad jeg sammen med Benjamin, og da han fortalte om det, vi havde lavet på legepladsen, til de andre børn, udbrød han: 'Jeg havde bare den sjoveste fest ude på legepladsen!'" slutter Christina Christensen.

3 gode råd

fra Iben Lykkeskov og
Christina Christensen:

1

Tænk efter en ekstra gang, inden du afviser børnenes ideer eller afbryder deres initiativer. Overvej i den konkrete situation, om det giver mening at forfølge børnenes spor.

2

Forbered dine aktiviteter efter, hvilken børnegruppe du har. Så kan du være afslappet og nærværende, uanset hvor meget der er brug for at improvisere i situationerne.

3

Prøv at give lidt mere slip på kontrollen.

A photograph of a man in a multi-colored plaid shirt and dark trousers, standing at a playground. He is looking down and to his left. In the background, there is a playground structure with green and black panels. The image is partially covered by a large orange triangle that contains the title text.

PAS PÅ BØRNS SKRØBELIGE Leg

Når voksne vil bidrage til børns selvvalgte leg, kommer de ofte til at afbryde den frem for at udvikle den. Det handler om at stoppe op og tænke en ekstra gang, inden man går ind i legen, lyder det fra svensk forsker.

AF RIKKE WETTENDORFF

Voksne kan være som elefanter i en glasbutik, når det handler om at indgå i børns selvvalgte eller frie leg. Så kort kan man sammenfatte resultatet af den svenske forsker Kassahun Weldemariams undersøgelse af voksnes måder at involvere sig i børns leg på. Han har videofilmet og analyseret en række legesituationer i en svensk børnehave, hvor voksne på forskellig vis kommer til at afbryde børns leg, uden at det egentlig var hensigten. Og selvom det med voksenøjne måske ikke virker som noget særligt at forstyrre børn i deres leg, er det ifølge Kassahun Weldemariam noget, man skal være forsigtig med.

”Leg er alt for børn, og alt kommer til dem gennem leg. De udvikler sig og lærer gennem leg. Men børns – især små børns – leg er også skrøbelig. De er lette at aflede, og selv små forstyrrelser af legen kan afbryde deres tankeprocesser, og det kan virke begrænsende for deres udvikling,” siger han.

Afbrydelse i bedste mening

En af de typer af afbrydelser, Kassahun Weldemariam har observeret, udspringer af den voksnes ønske om at forbedre børnenes leg. I sin undersøgelse beskriver han, hvordan femårige Jennifer reder sit hår, mens hun ser sig i spejlet. En pædagog lægger mærke til, at Jennifer ikke kan se hele sit eget spejlbillede, fordi hun står, som hun gør. Pædagogen begynder derfor at flytte på hende, så hun bedre kan se sig selv. Først reagerer Jennifer ikke, men så forlader hun spejlet for at lege med noget andet. Selvom den voksne vil hjælpe Jennifer, ender det med, at hun kommer til at overtage situationen og afbryde Jennifers leg.

”Dette er faktisk fælles for alle de situationer, jeg har observeret. Det er ikke de voksnes intention at afbryde. Tværtimod tror de, at de hjælper barnet til at få en bedre leg. Men sådan opleves det altså ikke af Jennifer, som måske ville have sat mere pris på, at den voksne var gået ind i legen som medspiller i stedet for som

instruktør,” siger Kassahun Weldemariam.

Hver ting til sin tid

En anden måde, voksne forstyrrer børns leg på, er ved at introducere elementer fra virkeligheden i børns fantasilege. Det kan fx være ved at gøre børnene opmærksomme på, at der altså ikke lever tigre i Afrika, eller ved at benytte den igangværende leg som en mulighed for at øve tal og mængder.

”Leg kan også indgå i læringssituationer, hvor den voksne tilrettelægger en leg og bruger den til at nå et pædagogisk mål. Det er selvfølgelig helt legitimt. Men når vi taler om den frie leg, hvor børn helt selv kan vælge, hvad de vil lege, og hvordan de vil gøre det, skal vi voksne have respekt for den fantasiverden, de skaber, og de tankeprocesser, de er i gang med,” påpeger Kassahun Weldemariam.

Vær opmærksom og tilbageholdende

”Hvis man gerne vil tilbyde børnene et legemiljø med færrest mulige unødvendige voksenafbrydelser, gælder det først og fremmest om at være opmærksom og tilbageholdende. Man kan fx opholde sig i periferien af børns leg og lytte og observere uden at deltage,” forklarer den svenske forsker.

På den måde ved man, hvor børnene er henne i deres leg, og hvad de har brug for, inden man evt. melder sig ind i legen. Og så skal man være klar til at give børnene reel selvbestemmelse i deres leg. Det er dem, der skal bestemme, hvordan den skal udspille sig, og de skal have lov til at udforske forskellige måder at tænke på uden at blive rettet på af voksne.

”Hvis de voksne sætter sig i børnenes sted og ser legen fra deres perspektiv og samtidig har tillid til deres handekompetence, så vil mange unødvendige afbrydelser kunne undgås,” slutter Kassahun Weldemariam.

”

Leg er alt for børn, og alt kommer til dem gennem leg. De udvikler sig og lærer gennem leg.

Kassahun
Weldemariam

FEM GODE RÅD TIL LEG MED FÆRRE VOKSENAFBRYDELSER

► Vær afventende

Observér børnenes leg, og spørg dig selv, om dit indspil virkelig er nødvendigt. Ofte har børn ret godt styr på det, selvom de ikke bruger legetøjet, helt som det var tænkt, eller legen ikke skrider frem som forventet.

► Gør dig tilgængelig

Frem for at afbryde eller indgå uinviteret i børns leg kan det virke meget bedre blot at være tilgængelig, hvis børnene skulle have brug for din hjælp. Tilgængeligheden kan du fx signalere ved at være i nærheden af børnene og iagttage deres leg, men uden at deltage eller komme med velmente forslag.

► Forbered børnene på uundgåelige afbrydelser

Fortæl børnene på forhånd, når legetiden er ved at være slut, og en ny aktivitet skal i gang. Så kan de nå at justere deres tankeprocesser, så kagen kan nå at blive bagt færdig i dukkekrogen og dragen nå hjem i sin hule, før legen skal stoppe.

► Giv mulighed for at genoptage legen

Gør det muligt at gemme fx en konstruktionsleg eller rekvisitter til en god leg til senere på dagen eller næste dag, hvis legen er nødt til at stoppe, før den er færdig. Så har børnene mulighed for at genoptage deres leg, og afbrydelsen vil opleves som mindre.

► Reflektér over dagens leg

Tænk over dagens leg på samme måde, som du tænker over andre aktiviteter. Hvad gik godt, og hvad gik mindre godt? Hvornår forstyrrede jeg, og hvornår bidrog jeg til børnenes leg? Hvilke lege var børnene særligt optaget af, og hvordan kan jeg understøtte det fremadrettet?

Gode
råd

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Weldemariam, K. (2014):
**Cautionary Tales on Interrupting
Children's Play:
A Study From Sweden.**
Childhood Education, 90(4), 265-271.

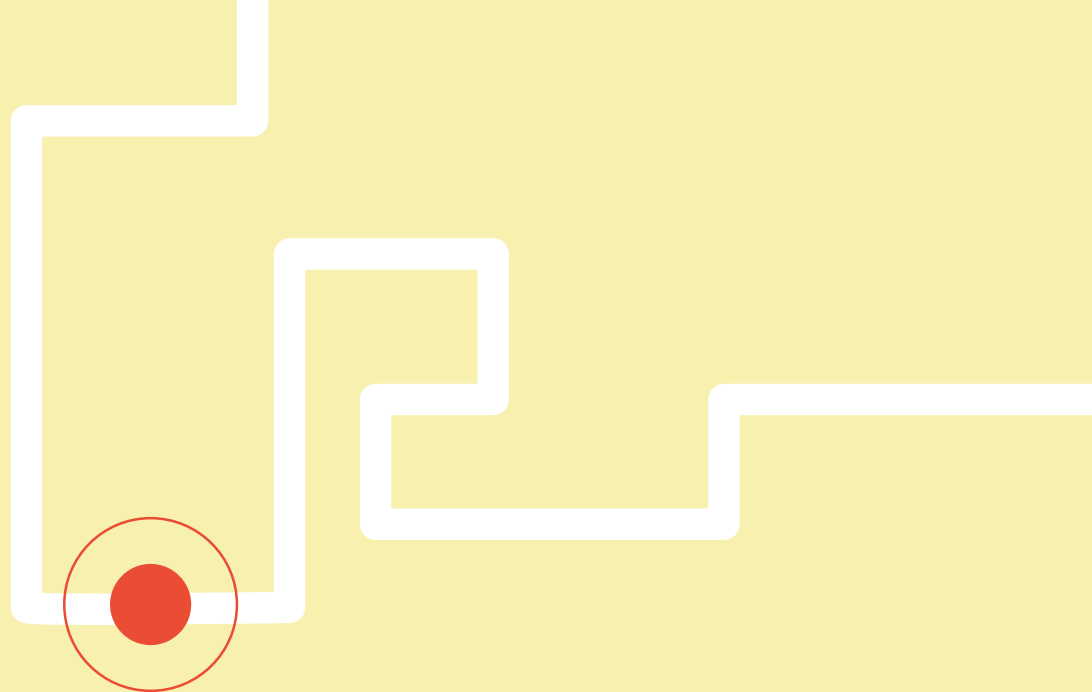
LÆS OGSÅ

– Små børn – store
relationer

[www.eva.dk/
bakspejlet](http://www.eva.dk/bakspejlet)

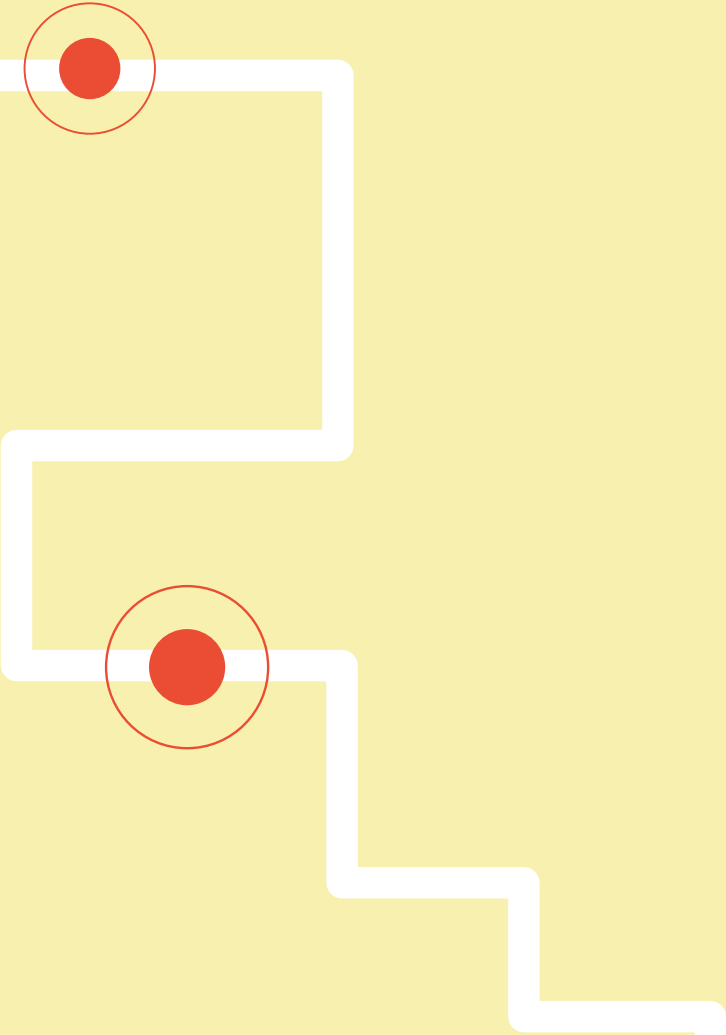
PRAKSIS

NÅR FORSKNING OG PRAKSIS MØDES

At bringe forskning og anden faglig viden i spil i den pædagogiske praksis er vigtigt for at udvikle og højne kvaliteten af det pædagogiske arbejde. Ny undersøgelse fra EVA sætter fokus på, hvordan daginstitutioner arbejder forsknings- og vidensinspireret.

AF LAURA DETLEFSEN OG PIA VINTHER DYRBY

Forskning inspirerer pædagoger til at se det pædagogiske arbejde med nye øjne og til at udvikle praksis. Det er erfaringerne fra tre daginstitutioner, som har deltaget i Danmarks Evalueringsinstituts undersøgelse af, hvordan daginstitutioner arbejder forsknings- og vidensinspireret. Daginstitutionerne bringer forskning og anden faglig viden i spil på mange forskellige måder – bl.a. i deres arbejde med særlige programmer eller metoder og for at udforske eller finde belæg for egen praksis.

Pædagogerne peger dog på, at det kræver en kulturændring, hvis en forsknings- og vidensinspireret praksis skal blive til en mere rodfæstet del af det pædagogiske arbejde. Det handler fx om at skabe mere synlige arbejdsgange og om at have nøglepersoner i institutionen med et særligt ansvar for at holde sig opdateret og sætte skub i arbejdet med at bringe forskning og anden faglig viden i spil. Men det handler også helt grundlæggende om at skabe en øget bevidsthed om arbejdet. En sådan bevidsthed kan fx hjælpes på vej ved at drøfte, hvad det overhovedet vil sige at arbejde forsknings- og vidensinspireret.

Erfaringerne fra de tre daginstitutioner er blevet til seks forskellige måder at arbejde forsknings- og vidensinspireret på, som I kan spejle jeres egen praksis i og bruge som udgangspunkt for at tale om, hvad det vil sige at arbejde forsknings- og vidensinspireret hos jer.

FORSKNING

6 MÅDER AT ARBEJDE FORSKNINGS- OG VIDENSINSPIRERET

Her er seks konkrete eksempler på at arbejde forsknings- og vidensinspireret, som I kan bruge til at drøfte jeres eget vidensarbejde.

At udforske egen praksis

Hver fjerde dreng keder sig

"Hver fjerde dreng keder sig" var en overskrift i medierne, som det pædagogiske personale i en institution blev opmærksom på. De besluttede sig for at undersøge, om det også gjorde sig gældende i deres institution. Lederen uddrog pointer fra rapporten bag artiklen og formidlede dem til det pædagogiske personale. Så gik pædagogerne i gang med det, de kaldte deres egen "miniforskning", hvor de indsamlede iagttagelser af drengenes leg og de voksnes tilstedeværelse i legen. De interviewede herefter de ældste børn om disse iagttagelser.

Eksemplet illustrerer, at institutionen bruger forskning som afsæt for refleksion over og undersøgelse af egen praksis. Det er ikke forskningsresultaterne i sig selv, der bliver omsat til konkrete initiativer, men resultater, der bliver efterprøvet, samtidig med at personalet skaber ny viden om egen praksis.

At få inspiration til at udvikle praksis

Oplæg om hjerneforskning

En hjerneforsker holdt oplæg om hjernens udvikling i en institution på en personaledag. Det satte en proces i gang, hvor det pædagogiske personale bl.a. kobledede den nye viden til projekter i institutionen. Særligt institutionens musikpædagog kobledede den nye viden til de forløb, hun gennemførte med børnene, og brugte den i forbindelse med tilrettelæggelsen af opgaver i eget team. Hun søgte også mere viden inden for området og holdt oplæg om det, hun havde fundet ud af, for sine kolleger på endnu en personaledag.

Eksemplet illustrerer, at viden fra en forsker kan inspirere til at søge ny viden og udvikle egen praksis.

At diskutere egen praksis

Diskussion af artikler

I en institution uddelte lederen fra tid til anden faglige artikler om et givent tema som oplæg til personalemøder. På møderne talte de fx om artikler, der belyste et tema ud fra forskellige synsvinkler. De brugte artiklerne til at reflektere over generelle tematikker eller specifikke problemstillinger, som de arbejdede med.

Eksemplet illustrerer, at det pædagogiske personale inddrager faglig viden til at reflektere over og udforme den eksisterende praksis. Kurser, efteruddannelse og deltagelse i faglige netværk bliver også nævnt som gode inspirationskilder til udvikling af praksis.

4

At finde belæg og argumentere for egen praksis

Søvnpolitik

I en institution søgte de efter faglig viden, da de skulle udarbejde en søvnpolitik. Det pædagogiske personale inddrog denne viden i forbindelse med beslutningen om, hvorvidt børnene skulle vækkes eller selv have lov til at vågne, og brugte den til at argumentere for, fx over for forældrene, hvorfor de valgte at gøre det, de gjorde.

Eksemplet illustrerer, at faglig viden bliver brugt til at finde belæg for og afgøre, hvordan praksis skal tilrettelægges.

5

At arbejde med en metode i praksis

Marte Meo metoden

Marte Meo er en metode, som det pædagogiske personale benyttede i en af institutionerne. De optog videoer af dagligdagens samspilssituationer, som de bl.a. brugte til at reflektere over deres egen rolle som pædagoger og til at tænke over, hvordan de bedst kunne støtte de enkelte børn i deres trivsel og udvikling samt gøre mere af det, der virkede godt.

Eksemplet illustrerer, hvordan institutionen bringer faglig viden i spil ved at bruge en særlig metodisk tilgang, der bl.a. trækker på udviklingspsykologisk forskning.

6

At arbejde ud fra et program i praksis

Fart på sproget

I en institution deltog de i afprøvningen af det forskningsbaserede program *Fart på sproget*. Det pædagogiske personale deltog i et kursus, hvor deltagerne bl.a. blev præsenteret for læringsteori. Selve forløbet varede et halvt år, hvor institutionen skulle gennemføre strukturerede sprogforløb ud fra en fastlagt guideline.

Eksemplet illustrerer, at det pædagogiske personale inddrager forskning gennem særligt tilrettelagte forløb baseret på programmer, hvor forskning bliver introduceret som en del af forløbet. Andre gange gør institutionerne også blot brug af udvalgte elementer fra et såkaldt forskningsbaseret program.

FÅ MERE VIDEN

Få mere viden i EVA's inspirationsmateriale til en forsknings- og vidensinspireret pædagogisk praksis, hvorfra de seks eksempler er hentet. Materialet udkommer i august 2016. Det bygger på interview og udviklingsforløb i tre daginstitutioner og på resultater fra spørgeskemaundersøgelser blandt hhv. pædagoger og pædagogiske konsulenter.

www.eva.dk/dagtilbud

A photograph of a playground scene. A child with curly hair, wearing a black t-shirt and blue shorts, is climbing a large, horizontal metal barrel. The barrel is part of a green metal structure. Another child, a young boy with dark hair wearing a white soccer jersey with 'OVER' visible, is smiling and looking up at the climber. The background is filled with lush green trees under bright sunlight. A thought bubble is superimposed on the image, containing text in Norwegian.

**Må man
stå på
rutsjebanen
?**

A photograph of a child climbing a play structure in a park. The child is wearing a grey and black striped shirt and dark shorts. The background shows green trees and a blue sky. A light blue rectangular box is overlaid on the right side of the image, containing the title and text.

BYD TVIVLEN VELKOMMEN

Tvivl og usikkerhed er et vilkår i det pædagogiske arbejde, men kan føles ubehageligt. Børnehaveforsker Ann-Sofi Larsen opfordrer til at byde tvivlen velkommen i stedet for at skubbe den fra sig. Den giver nemlig mulighed for at reflektere over egen praksis.

AF SABINE LYØ ANDERSEN

Må man
kravle
på taget
?

"Kom, kom, jeg skal vise dig, hvordan vi klatrer op på legehuset." Lukas klatrer hurtigt op på legehusets tag og smiler stolt ned til pædagogen. "Skal jeg også vise dig, hvordan vi kommer ned?" Pædagogen smiler og nikker tøvende. Lukas rutsjer ned ad legehusets tag og griber fat i kanten af taget, inden han ubesværet hopper ned på jorden. "Så du mig?" råber Lukas stolt. "Ja," svarer pædagogen, som er i tvivl om, hvorvidt han skal fryde sig sammen med barnet eller gribe ind over for aktiviteten – for egentlig må man ikke kravle på taget af legehuset.

Ingen endegyldige svar

Situationen er et uddrag fra en praksisfortælling, som en pædagog har fortalt på et personalemøde i en norsk børnehave. Den pædagogiske hverdag er fyldt med situationer som denne, hvor børnene udfordrer personalets forestillinger om, hvad der er rigtigt og normalt at gøre. Men personalet hverken kan eller skal forsøge at komme med endegyldige svar på, hvordan disse situationer skal håndteres. Det mener forskeren Ann-Sofi Larsen fra Høgskolen i Østfold, der har deltaget i afdelingsmøder i tre norske børnehaver, hvor personalet har diskuteret hverdagens

problematikker og uventede hændelser. På baggrund af disse møder har hun undersøgt, hvordan personalet håndterer og værdsætter den usikkerhed, som trænger sig på i det, hun kalder de "ubestemmelige øjeblikke", hvor personalet oplever dilemmaer, når de skal forholde sig til dem i deres pædagogiske arbejde.

Hold mellemrummet åbent

Hverdagens ubestemmelige øjeblikke rummer ifølge Ann-Sofi Larsen muligheder for læring og udvikling for både børn og voksne. Det kræver dog, at personalet forholder sig afventende og åbent til børnenes indspil – også når de gør noget andet, end personalet på forhånd havde tænkt.

Det forklarer Ann-Sofi Larsen med et eksempel fra et afdelingsmøde, hvor en pædagog fortalte om en situation med nogle børn, der havde vendt en dukkevogn på hovedet og fyldt bunden med vand og ler. Pædagogen var lige ved at stoppe legen for at fortælle, at det altså ikke er dét, en dukkevogn er beregnet til. Men inden hun afbrød børnene, opdagede hun, at de brugte bunden af dukkevognen som en si. Børnene havde omdannet duk-

kevognen til en æblesaftmaskine! Og mange af børnene var meget engagerede og deltog i at sigte "æblerne".

"Det centrale i de ubestemmelige øjeblikke er de sekunder, hvor man tager sig tid til at se, hvad det er, børnene er optaget af, og om der er noget mere i situationen, som man ikke umiddelbart havde set," siger Ann-Sofi Larsen og understreger vigtigheden af, at personalet holder et "mellemrum" åbent, hvor svarene ikke er givet på forhånd.

Meget på spil i forbindelse med ubestemmeligheden

Det er dog ifølge Ann-Sofi Larsen ikke altid let at lade mellemrummet stå åbent. Personalet sætter nemlig både magt og viden på spil, når de for en stund lader de fastlagte regler og rutiner træde i baggrunden.

"Det pædagogiske personale oplever, at det er krævende, når dét, der var rigtigt i går, ikke gælder i dag, fordi det er en anden situation og nogle andre børn. Men når det lykkes, oplever de, at de gør noget rigtigt i mødet med børnene, da de ser det unikke i hvert møde og tager børnenes indspil alvorligt," siger hun.

Tvivlen – et grundlag for etiske valg

Øvelsen for personalet er derfor at værdsætte og udvise respekt over for den tvivl og usikkerhed, som opstår, når hverdagen tager andre veje end forventet.

"Der er ikke ét svar eller én regel, som kan gælde hele tiden. Den pædagogiske praksis må tænkes på ny og på ny igen," siger Ann-Sofi Larsen og understreger, at der er en fare for, at personalet handler ud fra på forhånd fastsatte regler, hvis de ikke laver skønsmæssige vurderinger i den enkelte situation. Og det er i virkeligheden et spørgsmål om etik. Hun mener nemlig, at de etiske overvejelser begrænses, hvis personalet ikke tvivler og reflekterer kritisk over deres egen praksis.

"Hvis vi på forhånd ved, hvad der skal ske, så skabes der ikke plads til de etiske refleksioner. Etikken kommer derimod, når vi bliver i tvivl om, hvad vi skal gøre. Ubestemmeligheden er derfor efter min opfattelse et vilkår for at kunne handle etisk og ansvarligt," pointerer Ann-Sofi Larsen.

Stop, lyt ... og lær

Når personalet forholder sig åbent og afventende til de ubestemmelige øjeblikke, tillader de ifølge Ann-Sofi Larsen, at børnene bliver mere aktive i forbindelse med deres egen læring. Når pædagogen eksempelvis bliver i tvivl om, hvordan han skal forholde sig, da Lukas klatrer op på legehusets tag, får Lukas mulighed for at dele sine erfaringer og demonstrere, hvad han kan. Forestillingen om, at det er den voksne, som skal lære fra sig og fortælle, hvad der er rigtigt og forkert, forstyrres dermed, og der åbnes for et mere ligeværdigt samspil mellem barnet og den voksne.

”Lukas får en position, hvor han får mulighed for at formidle sin viden og sit engagement til den voksne. I sådanne situationer kan de voksne lære en masse af barnet, som de kan bruge i deres videre vurderinger i forbindelse med den pædagogiske praksis,” forklarer Ann-Sofi Larsen.

Tvivlen ind i samtalen

Ann-Sofi Larsen slutter med en opfordring til, at personalet insisterer på at bibeholde rummet for refleksion og samtale. De kollegiale samtaler kan

nemlig bidrage til, at personalet kan se den pædagogiske praksis fra forskellige perspektiver, der rækker ud over tidens krav om forudsigelighed, målstyring og kontrol. Det er derfor ifølge Ann-Sofi Larsen problematisk, hvis personalet ikke kan finde tid til at reflektere kritisk over deres egen praksis.

”Min forskning viser, at de ubestemmelige øjeblikke fortsatte med at leve i personalets refleksioner, hvis de bragte dem med til videre samtale i personalegruppen. I disse samtaler hjalp personalet hinanden til at opdage det komplekse og unikke i børns liv. Samtidig gjorde det dem bedre i stand til at forholde sig til nuancerne i hverdagens situationer,” forklarer Ann-Sofi Larsen og understreger, at tvivlen og usikkerheden altid må være grundlaget for de kollegiale samtaler.

”Hvis vi ikke tvivler længere, så har vi ikke mere at tale om. Det bestemte kan sætte etikken ud af spil, fordi det allerede er bestemt,” slutter hun.

Er de for
mange
?

TRE RÅD TIL AT BYDE TVIVLEN VELKOMMEN

► Lad reglerne træde i baggrunden

Brug den tvivl og usikkerhed, som I oplever i konkrete situationer med børnene, som udgangspunkt for de valg og vurderinger, I træffer. Det kræver, at hverdagens hændelser ikke styres ud fra forudbestemte regler og rutiner, men at I forholder jer til, hvad der er rigtigt og forkert i forhold til de konkrete børn og de specifikke situationer.

► Fasthold tvivlen

Tal sammen om de episoder, hvor I oplevede en tvivl og var usikre på, hvordan I skulle handle. Det kan I fx gøre ved at arbejde med praksisfortællinger, hvor I skriver de uventede hændelser og problematikker fra hverdagen ned. Ved at fastholde tvivlen kan det nemlig være lettere at tale om senere. På den måde kan de konkrete situationer skabe udgangspunkt for fælles refleksion i personalegruppen.

► Hav tillid til hinanden

Det er vigtigt, at I i personalegruppen har opbygget en tillid til hinanden, så I eksempelvis forholder jer afventende, når kollegaer foretager skønsmæssige vurderinger i konkrete situationer. Tillid er også grundlaget for, at personalegruppen er tryk ved at rette et kritisk blik mod egen praksis.

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Larsen, A.-S. (2014):
Potensialer i ubestemmelige øjeblikke.
Tidsskrift for Nordisk barnehageforskning, 8(4), 1-13.

LÆS OGSÅ

- Farlig leg er bare sjovere
- Det skal kilde i maven

www.eva.dk/bakspejlet

7

metoder i arbejdet med 0-2-årige børns læring

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har undersøgt, hvad pædagogisk personale i dagpleje og vuggestue lægger vægt på i arbejdet med børns læring. Det er der kommet syv metoder til arbejdet ud af. Kan du genkende din egen praksis?

AF SABINE LYØ ANDERSEN

1

Se barnets udvikling

Personalet lægger vægt på at se og forstå det enkelte barn. Derfor må de hele tiden overveje, hvilke læringsmuligheder og udfordringer de tilbyder det enkelte barn, i forhold til dets særlige behov, og hvor barnet er i sin udvikling.

2

Følge barnets interesse

Personalet lægger vægt på børnenes interesser i nuet som afsæt for at understøtte børns læring, nysgerrighed og lyst til at udforske verden. De vægter derfor en balance mellem planlagte og spontane aktiviteter, så der er mulighed for at gribe barnets interesse.

3

Inddrage barnet i fællesskabet

At inkludere det enkelte barn i fællesskabet vægtes af personalet. Det gør de ved at tilrettelægge fælles aktiviteter, hvor fokus veksler mellem barn og børnegruppe. Desuden fokuserer de på, at børnene bliver aktive deltagere i hverdagens gøremål for at understøtte deres tilknytning til og betydning for fællesskabet.

4

Skabe læringsrum

Det er vigtigt for personalet at skabe gode læringsrum, der giver mulighed for samvær og samspil med andre. De inddeler derfor børnene i mindre grupper og indretter de fysiske rum på måder, der kan fremme et positivt samspil, fordybelse og ro hos børnene.

Sætte ord på

At sætte ord på det, der sker i og omkring barnet vægtes af personalet. Derfor benævner de følelser, genstande, relationer og handlinger for børnene. Det skaber tryghed i hverdagen og styrker børnenes sproglige udvikling. Det gør børnene mere bevidste om deres egne følelser og samspillet med de andre børn og styrker derved også deres sociale og personlige udvikling.

5

Rollemodeller

Personalet er opmærksomme på at bruge sig selv som rollemodel for at inspirere børnene. Det betyder bl.a., at de deltager aktivt i aktiviteter og indgår i og bygger videre på børnenes lege. De lader også børnene være rollemodeller for hinanden, ved fx at sætte større og mindre børn sammen, så de mindre børn kan blive inspireret og lære af de store børn.

6

Guide børnene

Personalet lægger vægt på, at børnene erfarer, at de selv kan klare udfordringer uden de voksnes hjælp. Derfor guider de børnene med ord og kropssprog. På den måde forklarer og viser de børnene, hvordan de fx kan håndtere fysiske udfordringer, svære følelser eller konfliktfyldte situationer med andre børn.

Bred palet af tilgange

Det pædagogiske personale trækker på en bred palet af tilgange i arbejdet med de små børns læring. Det viser en ny undersøgelse fra EVA, som bygger på interview og observationer i 18 dagtilbud for 0-2-årige børn.

"Det er interessant, at det pædagogiske personale fx både vægter at se det enkelte barns udvikling og vægter et inkluderende fællesskab. Og at de både understøtter børnenes læring ud fra aktiviteter, hvor de søger at styre børnenes læring i en bestemt retning, og lægger vægt på den læring, der opstår i de spontane aktiviteter, børnene selv er interesserede i," fortæller evalueringskonsulent Maia Lindstrøm. Hun har sammen med specialkonsulent Andreas Hougaard stået bag undersøgelsen.

Pædagogisk refleksion

Undersøgelsen viser, at det pædagogiske personale lægger vægt på syv metoder i det pædagogiske arbejde. Beskrivelsen af metoderne kan bruges til at reflektere over egen praksis. "Vi håber, at de syv metoder kan give nogle billeder på arbejdet med 0-2-åriges læring, som inspirerer det pædagogiske personale til at tale med hinanden om, hvordan de griber arbejdet med børns læring an, og hvad de enkelte metoder kan," siger Andreas Hougaard.

REDSKAB

Vil du også reflektere over din praksis?

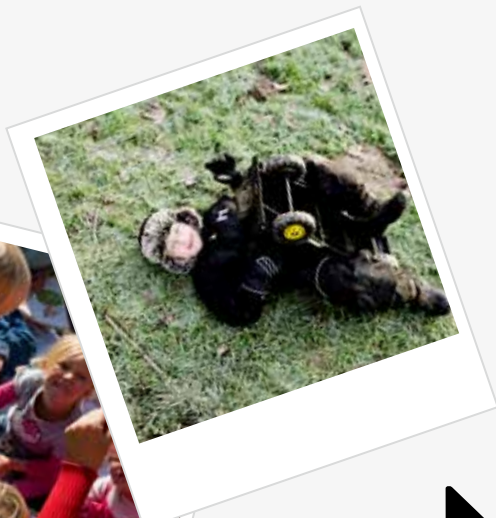
EVA har udviklet dialogkort med spørgsmål, der knytter sig til de syv metoder. De udkommer sensommeren 2016. Du finder dialogkortene på www.eva.dk/dagtilbud.

UNDERSØGELSEN BAG ARTIKLEN

Danmarks Evalueringsinstitut (2016): **0-2-årige børns læring. Tæt på det læringsorienterede arbejde i dagtilbud.**

Undersøgelsen bygger på interviews og observationer i dagplejer, vuggestuer og vuggestuer i integrerede institutioner. Her deltog dagplejere, pædagoger, medhjælpere og assistenter.

Når barnet bliver gjort til studieobjekt

Der er en risiko for, at børn bliver mere til studieobjekter end til subjekter, når det pædagogiske arbejde dokumenteres. Som pædagog skal du også rette blikket mod dig selv, ikke kun mod barnet, mener forsker Anette Emilson.

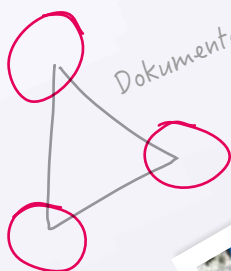
AF SIW ELLEN JAKOBSEN

vi maler
dråber

Dokumentation

Den svenske forsker Anette Emilson har videofilmet 30 daginstitutionsbørn mellem et og tre år og deres syv pædagoger. Som udgangspunkt var hun interesseret i at studere kommunikationen mellem børn og voksne. Men da hun kom ud i institutionerne, fik hun øjnene op for, hvor meget tid der gik med dokumentation. Hun oplevede, at det gjorde noget ved kommunikationen mellem voksne og børn.

"Kommunikationen blev mere strategisk. Den blev styret af mål og effektivitet, hvor barnet blev gjort til et objekt for pædagogens dokumentation. Det er jo egentlig det modsatte af intentionen med dokumentation," siger hun.

EN STILLE OBSERVATØR

Anette Emilson observerede, at kommunikationen antager forskellige former, når pædagogerne dokumenterer. Et kendetegn ved situationen, når der dokumenteres, er, at der opstår stilhed. Pædagogen bliver en tavs observatør, en, der bliver på sidelinjen og observerer og dokumenterer, hvad barnet gør, enten med papir og blyant eller med et digitalkamera. Der foregår kun lidt kommunikation mellem barnet og den voksne.

"Pædagogen indtager denne position, fordi han eller hun ikke vil forstyrre eller påvirke barnet," mener Anette Emilson.

EN OVERIVRIG OG STYRET DOKUMENTATION

En anden form for kommunikation i arbejdet med at dokumentere er, at pædagogen indtager en mere aktiv rolle og styrer barnets opmærksomhed mod et bestemt fænomen.

Anette Emilson nævner et eksempel:

To børn, Lisa og Maya, skal male akvareller på staffelier. Pædagogen siger, at de skal male sådan, at der dannes dråber. "I skal bruge en masse vand på penslen," siger hun. Flere gange spørger hun børnene: "Er det en dråbe?"

"I disse situationer blev dokumentationen meget målorienteret. Børnene blev objekter for de fænomener, pædagogen ønskede at få viden om," siger Anette Emilson.

Ofte var det temmelig abstrakte og avancerede opgaver, der blev givet til de små børn. I nogle tilfælde blev børnene frustrerede, fordi de ikke forstod, hvad der foregik, mener forskeren.

SKAL STILLE KRITISKE SPØRGSMÅL

Pædagogisk dokumentation skal være en vej til refleksion, dialog og ny praksis i daginstitutionerne. Men er disse typer dokumentation egnede til dette? spørger forskeren.

Intentionen i begge situationer så ud til at være, at børnene skulle gøre bestemte ting. De skulle tegne en bus, bygge et tårn, tegne en dråbe. Selvom ønsket er at komme tættere på barnets perspektiv, er det i virkeligheden pædagogens perspektiv, der gennemsyrrer hele kommunikationen, mener Anette Emilson.

Forskeren er ikke modstander af dokumentation, men hun mener, at det er vigtigt at stille nogle kritiske spørgsmål om, hvad vi vil med den.

"Dokumentation er et fantastisk redskab til at få øje på nye måder at arbejde på. Men så skal du som pædagog ikke kun rette blikket og kameraet mod barnet, men også mod dig selv. Så får du et helt andet perspektiv. Du ser relationen og ikke bare børnenes præstationer. Det er den slags dokumentation, der kan styrke børnenes læring," mener forskeren.

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Emilsson, A. and I.P. Samuelsson (2014).
Documentation and Communication in Swedish Preschools,
Early Years: An International Research Journal, 34(2), 175-187.

GUIDE

FÅ STYR PÅ dokumentationen

Dokumentation af det pædagogiske arbejde foregår som en naturlig del af hverdagen i de fleste dagtilbud. Svensk forskning viser imidlertid, at dokumentationen kun i ringe grad har fokus på børns læreprocesser. Brug de fire refleksionsspørgsmål til at give jeres dokumentationspraksis et eftersyn.

AF ANNE BREINHOLD OLSEN

1

DOKUMENTERER VI AKTIVITETER ELLER LÆRING?

Et vigtigt fund i den svenske undersøgelse af pædagogers brug af dokumentation er, at pædagoger primært dokumenterer det, børnene laver i løbet af dagen. Pædagogerne bruger også til en vis grad dokumentationen til at reflektere over og forbedre det, de selv gør. Til gengæld er der meget sjældent fokus på, hvad børnene lærer, hvordan de udvikler sig, og hvad det i sidste ende fortæller om læringsmiljøet i institutionen.

Det kan hænge sammen med, at man som pædagog meget gerne vil informere andre, især forældre, om, hvad der foregår – fx ved hjælp af små fortællinger, plancher eller fotos. Problemet er bare, fortæller Torgeir Alvestad, som er en af forskerne bag undersøgelsen, at når man først og fremmest er optaget af at vise andre, hvad der er sket, reflekterer man ikke over børnenes læring – man forholder sig ikke til børnenes læreprocesser, eller hvad man kan gøre anderledes i sin egen praksis. Det er derfor vigtigt at gøre sig klart, hvad dokumentationen skal bruges til, inden man begynder på dokumentationsarbejdet, sådan at man dokumenterer de rigtige ting til de rigtige formål.

2

FÅR VI REFLEKTERET OVER VORES FOTOS?

Klik! At tage billeder af børnene, mens de er i gang med forskellige aktiviteter, er den mest populære dokumentationsform blandt pædagogerne i undersøgelsen.

Billeder fungerer godt til at vise andre, hvad der er sket i vuggestuen eller børnehaven. Men undersøgelsen viser, at der

sjældent knyttes refleksioner eller kommentarer til billederne om, hvordan man har arbejdet med børnenes læreprocesser i de forskellige situationer.

Hvis man skal kunne bruge sin fotodokumentation til at hjælpe børnenes læreprocesser på vej og forbedre sin pædagogiske praksis, er det vigtigt, at man kommer et skridt videre end snapshots af glade børn og af børn, der er i gang med aktiviteter. Det kan man ifølge Torgeir Alvestad gøre ved at sikre sig, at ens fotos fanger både børns deltagelse i aktiviteten og de pædagogiske læringsmål for aktiviteten. Hvis målet for en aktivitet fx er at styrke børnenes sociale kompetencer, kan det fx være fotos af børn, der hjælper hinanden eller venter på tur. Torgeir Alvestad anbefaler også, at man skriver sine refleksioner over dokumentationen ned, så man selv fastholder sin egen læring.

3

DOKUMENTERER OG PLANLÆGGER VI I OVERENSSTEMMELSE MED VORES LÆRINGSMÅL?

Det er vigtigt, at dokumentationen bruges i forbindelse med planlægningen af det pædagogiske arbejde, og i undersøgelsen fortæller mange pædagoger da også, at de er opmærksomme på forholdet mellem dokumentation og planlægning. Udfordringen for mange er dog at få dokumentationen og planlægningen koblet sammen med institutionens overordnede læringsmål. Forskningen viser, at det kan forklares med, at mange pædagoger foretrækker en mere fleksibel og åben planlægning af praksis frem for en planlægning, der fokuserer mere på overordnede mål.

4

HVAD ER VORES LÆRINGSSYN, OG HVORDAN HÆNGER DET SAMMEN MED VORES DOKUMENTATION?

Synet på børn og børns læring og udvikling påvirker dokumentationen. I undersøgelsen kan forskerne se, at der typisk er to forskellige perspektiver på børns udvikling i spil, når pædagoger arbejder med dokumentation. Det ene er et traditionelt psykologisk udviklingsperspektiv, det andet er mere moderne sociokulturelt perspektiv.

Hvis man fx har et udviklingspsykologisk perspektiv på barnets udvikling, vil man i sin dokumentation fokusere mere på, hvad barnet kan eller ikke kan – altså om barnet er "alderssvarende" med hensyn til sine kompetencer. Men hvis man tager de sociokulturelle briller på, vil man se barnets læreprocesser som noget relationelt og se barnet i samspil med de faktorer i læringsmiljøet, der påvirker barnet – pædagogernes arbejde, de fysiske omgivelser mv., som derfor vil være i fokus for dokumentationsarbejdet.

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Alvestad, T. & Sheridan, S. (2014): **Preschool teachers' perspectives on planning and documentation in preschool.** *Early Child Development and Care*, 185(3), 377-392.

LÆS OGSÅ

- Når børn tager billeder
- Kan pædagogisk faglighed formidles i fotoserier?
- Pædagoger bruger fortællinger til at evaluere, om børn lærer noget

www.eva.dk/bakspejlet

Legerig læring og lærerig leg

Små børn skelner mellem leg og læring, når de taler om det, men ikke i deres levede liv. Den helhedsforståelse kan pædagoger lære af, mener en af Nordens førende småbørnsforskere, Ingrid Pramling Samuelsson.

AF CAMILLA MEHLSSEN

ILLUSTRATOR: LOUISE ROSENKRANDS

"Hvis jeg siger læring, hvad siger du så?" Spørger man børnehavebørn, vil svaret måske lyde: "Skole". Det er i hvert fald, hvad femårige Katarina giver udtryk for i en svensk undersøgelse om samspillet mellem leg og læring set fra børns perspektiv. "Man må kun lege i børnehaven, ikke i skolen. Det siger min storebror," forklarer Katarina.

De andre børnehavebørn i undersøgelsen giver udtryk for det samme: Læring forbinder de enten med noget, de gør i børnehaven – altså aktiviteter – eller med skole, mens leg er det, der er sjovt, og det, man kan være med til at bestemme.

Leg og læring som helhed

Børnehavebørn skelner altså, når de taler om leg og læring, men i børnenes levede liv er de to størrelser uadskillelige. Derfor er det vigtigt, at de to ting ikke skilles ad i pædagogikken. Det mener en af Nordens førende småbørnsforskere, svenske Ingrid Pramling Samuelsson, der står bag undersøgelsen om samspil mellem leg og læring og har forsket i børns udvikling i årtier.

"Leg og læring er fra begyndelsen af børns liv en helhed og ikke noget, de skelner mellem. Men de overtager voksnes tvedelte tankegang om leg og læring.

Leg og læring hænger imidlertid sammen. Det er afgørende, at voksne ikke deler dagtilbud op i leg og læring, fx "nu har vi samling med målrettede aktiviteter, og bagefter er der fri leg". Børn skal lege og lære, og de skal udfordres," siger Ingrid Pramling Samuelsson, professor ved Göteborg Universitet og UNESCO-professor i Early Childhood Education and Sustainable Development.

Sammen med professor Eva Johansson har Ingrid Pramling Samuelsson lavet et omfattende forskningsarbejde om samspillet mellem børn og pædagoger og skrevet bogen *Lærerig leg*.

”Man kan ikke planlægge alt i forvejen. Man må også gribe de øjeblikke, som opstår”

INGRID PRAMLING
SAMUELSSON

”At forbinde leg og læring er stadig en aktuell problemstilling, for det går langsomt fremad med at se leg og læring som en helhed i pædagogikken,” siger Ingrid Pramling Samuelsson.

Nærværende pædagogik

Ingrid Pramling Samuelsson mener, at leg i dagtilbud må bygge på en pædagogik. For at det kan ske, må pædagogikken være nærværende og observerende, så pædagogen kan inspirere eller udfordre børnene. Pædagogen skal altså koble sig på børnenes leg, og det kræver, at hun kan se legen fra børnenes perspektiv, er opmærksom på børnenes signaler og tager imod børnenes invitationer til at være med i legen. Det kan fx være ved at tage imod invitationen til kaffe og kage, når børnene leger i dukkekrogen, forklarer Ingrid Pramling Samuelsson.

”Leg udvikles i samspil med det læringsindhold, som pædagogen giver barnet mulighed for at erfare. På den måde er leg og læring afhængige af hinanden,” siger Ingrid Pramling Samuelsson.

Hvis man vil skabe et dagtilbud, hvor leg og læring hænger sammen for børnene, kan de voksne ikke stå uden for børnenes leg. De må med på gulvet og ud på legepladsen og være med. Ingrid Pramling Samuelsson opererer med tre forskellige

roller, som den voksne kan have i børns leg: Der er voksne, der ikke blander sig i børns leg. Så er der voksne, der stimulerer børns leg ved at sætte rammer. Og endelig er der voksne, der er med som aktører i legen. Hvis det står til den svenske professor, må flere voksne være aktører.

”Når man er aktør i legen og med på børnenes vilkår, er man en ven, der kan sige eller gøre noget inden for legens rammer. Så bliver legen en didaktisk situation. Jeg mener ikke, man skal lege med børnene hele tiden, men omvendt mener jeg, at alt for mange voksne ikke leger med,” siger hun.

Står man som voksen uden for legen, går man glip af muligheder for at tage del i børns erfaringsverden, som ellers bliver tydelig i legen. Man overlader også barnet til sin egen skæbne, og det bliver de stærke og mest verbale børn, som bestemmer, forklarer hun.

Tal med børn om læring

Ingrid Pramling Samuelsson mener, at det er vigtigt at tale med børnene om det, de laver i dagtilbuddet, og hvad de lærer af det. Det er ifølge hende et kendetegn ved højkvalitetsdagtilbud, at børnene betragter sig selv som nogle, der er i gang med at lære, også når de leger.

”Kommunikation og dialog bør gen-

Tre former for samspil mellem børn og voksne i daginstitutioner

Det eksplorative samspil. Pædagogerne skaber situationer, som er åbne og inspirerende for børnenes udforskning, leg og læring. Denne form for samspil åbner for børnenes kreativitet og fantasi og giver børnene mulighed for initiativ og kontrol, så de kan udforske ting og fænomener, der bidrager til oplevelser og læring, også selv om det ligger langt fra pædagogernes intentioner om, hvad der skal læres.

Det fortællende samspil. Pædagogerne skaber meningsbærende verdener i fælles fortællinger med børnene. Gennem fortællingerne har barnet mulighed for selv at udvikle samspillet og drive leg og læring. Pædagogen har ofte en medlegende rolle og kan selv sætte gang i en fortælling eller tage udgangspunkt i børnenes fortællinger og hjælpe med at udvide dem.

Det forbundne samspil. Pædagogernes intentioner og opgaven er det centrale. I forgrunden er den opgave, som børnene forventes at løse og lære af. Pædagogerne har ”svaret” på, hvordan aktiviteten skal foregå og barnets kreativitet og indflydelse må tilpasses de voksnes intentioner.

FOTO: TURE ANDERSEN

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Eva Johansson og Ingrid Pramling Samuelsson:
Læreri leg – børns læring gennem samspil.
Dafolo, 2011.

nemsyre dagen. I højkvalitetsdaginstitutioner siger børnene, at leg er lærerig. Det har at gøre med god kvalitet, at børnene betragter legen som noget lærerigt," siger Ingrid Pramling Samuelsson. Det er dog afgørende, at disse samtaler om leg og læring tager udgangspunkt i børnenes perspektiver.

"Små børn ser verden på en anden måde end voksne. Hvis leg og læring skal blive en helhed, må man have børns perspektiver med. Det betyder også, at der skal mere vægt på selve læreprocessen og på, hvad der giver mening for børn, end at de skal lære det, vi voksne synes, de skal lære," siger hun.

Det udforskende samspil

At skabe helhed mellem leg og læring kræver meget af voksne, for de skal lytte, forstå og udfordre børnene i læreprocessen. Her er det optimale samspil mellem børn og pædagoger det, som Pramling kalder for det eksplorative samspil. Det er et samspil, som åbner for børns kreativitet, og som ikke har en præcis, forudbestemt læring som slutpunkt.

"Det eksplorative eller udforskende samspil kræver meget mere end en traditionel aktivitet, hvor den voksne er styrende. Det kræver, at de voksne udforsker sammen med børnene. Hvis man vil lære om myrer og går i skoven, kan det være, man ikke møder myrer, og at man møder noget helt andet. Det eksplorative kræver mere af pædagogen her og nu," siger Ingrid Pramling Samuelsson.

I bogen *Lærerig leg* er der et godt eksempel på et eksplorativt samspil: En pædagog stiller en kasse med knapper frem til børnene og har tænkt, at de skal lave en matematikaktivitet, hvor børnene bruger knapperne til regnestykker og sorterer dem efter farver og størrelser. Men børnene "overtager" knapprojektet og bruger knapperne til at lave fx tælleremser og danne smukke mønstre. Aktiviteten ændrer sig altså til også at handle om sproglege og æstetik.

"Man kan ikke planlægge alt i forvejen. Man må også gribe de øjeblikke, som opstår," siger Ingrid Pramling Samuelsson.

Det gør pædagogen i knapeksemplet. I stedet for at afbryde børnenes leg og instruere dem, så de gør, som hun havde tænkt sig, er hun lydhør over for børnenes initiativer. Og det er det, der skal til, hvis man vil forbinde leg og læring:

"Pædagoger, der er åbne over for, at samspil rummer både leg og læring, giver bedre mulighed for, at børn kan deltage – og at legen bliver lærerig," siger Ingrid Pramling Samuelsson.

Ingrid Pramling Samuelssons fem bud på hvad der skal til for at forbinde leg og læring

Gå med i legen

Voksnes ageren har afgørende betydning for børns udvikling. Børn bliver stimuleret af voksne, der går med i legen.

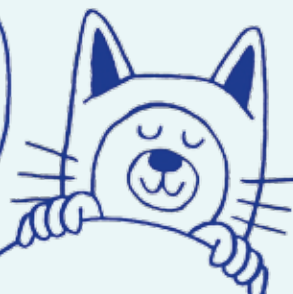

Tal med børnene om læring

Børn har brug for at vide, hvad de skal lære og hvorfor. Tal med børnene om, hvad de laver og lærer.

Lad miljøet forandre sig

Dagtilbuddets miljø bør forandre sig, alt efter hvad man arbejder med. Et dagtilbud skal ikke se ud på samme måde måned efter måned. Miljøet bør præges løbende af livet i dagtilbuddet og af de ting, som børn laver og interesserer sig for.

Giv plads til forskellig slags læring og forskellige grupperinger

Alle børn skal ikke lære det samme og i de samme grupper. Aktiviteter kan være i store og små grupper.

Tænk hele dagen – ikke time for time

Der skal være en rød tråd gennem dagen frem for løsrevne aktiviteter.

Venskaber & konflikter

påvirker børns skolestart

Pædagoger er en vigtig kilde til viden om børns fællesskaber, som skal bringes i spil i arbejdet med overgangen fra børnehave til skole, lyder budskabet fra forsker Anja Hvidtfeldt Stanek. For både venskaber og konflikter i børnehaven påvirker børns skolestart.

AF MARIA MOGENSEN

Frida og Marie er bedstevenner i børnehaven. Men da de to piger skal starte i skole, vil Frida ofte lege med de andre børn, hun også kender i forvejen, og vil ikke have Marie med. Marie får sværere og sværere ved at koncentrere sig i klassen og bliver mere og mere udadreagerende. Al hendes fokus og energi er rettet mod relationen til Frida, men de voksne opfatter ikke, at det skyldes forvirring over relationen til bedstevennen og de konflikter, de har.

Eksemplet stammer fra forsker Anja Hvidtfeldt Staneks ph.d.-afhandling, hvor hun har fulgt den samme gruppe børn i børnehaven og derefter i hhv. børnehaveklasse og 1. klasse. Her har hun bl.a. oplevet, hvor vigtigt det er, at pædagogerne fra barnets daginstitution får mulighed for at formidle deres viden om børns fællesskaber til skolen:

"I eksemplet med Marie ville pædagogerne viden om venskabet med Frida kunne have givet Marie en nemmere skolestart end den, hun får. Det er uheldigt, at pædagoger og lærere ikke får talt om det problematiske forhold til Frida, og det

ender med at blive en hindring for hendes deltagelse og læring i skolen," forklarer Anja Hvidtfeldt Stanek.

De betydningsfulde venskaber

"Ofte er det kun børn, der har sproglige eller motoriske udfordringer, som personalet i daginstitutioner fortæller om til skolen, mens børn uden synlige vanskeligheder kan blive overset. Og det kan give udfordringer, når skolen ikke får den vigtige viden om børns sociale fællesskaber og erfaringer med at gå i institution," fortæller Anja Hvidtfeldt Stanek. Hun mener, at personalet i dagtilbuddet i langt højere grad kunne øge opmærksomheden på børns fællesskaber og videregive viden om børns sociale liv til de lærere, der skal tage imod børnene fra børnehaven. Hun fortsætter:

"Det er vigtigt at åbne øjnene for, hvor betydningsfuldt det er at få fortalt helt 'banale' historier om, hvem af børnene der kender hinanden, hvem der plejer at lege sammen, og hvilke relationer der potentielt kunne være af betydning i et børneperspektiv".

Slip ikke overgangen for tidligt

De fleste steder er man ifølge Anja Hvidtfeldt Stanek opmærksom på den betydning, børnenes sociale relationer og erfaringer har for trivslen i skolen. Derfor holder man fx overleveringsmøder, hvor pædagoger og lærere taler om, hvem der har leget med hvem, og hvilke typer af konflikter der har været mellem børnene. Men hendes forskning viser også, at der kan være en tendens til at slippe børnenes overgang for tidligt.

"Det er vigtig videndeling, og på den måde kan lærerne og pædagogerne bedre håndtere de udfordringer, der kan komme, fx når tidligere bedstevenner skilles, eller når børn bliver ladet alene af de andre børn i frikvarteret. Udfordringen er bare, at man ikke på dette tidspunkt kan vide, hvilke informationer der bliver relevante senere i børnenes forløb. Derfor er det vigtigt, at samarbejdet udvides med muligheden for, at skolen kan vende tilbage med spørgsmål til børnehaven, når det viser sig relevant at blive klogere på børnene," siger Anja Hvidtfeldt Stanek.

VIDSTE DU, AT ...

... en undersøgelse fra Børnerådet blandt ca. 1.000 børnehavebørn viser, at børns trivsel i børnehaven har stor betydning for deres forventninger til skolelivet? Hvis børnene fx bliver drillet i børnehaven, har de lavere forventninger til skolestarten.

KENDER DU REDSKABET FÆLLES OM EN GOD SKOLESTART?

EVA's redskab hjælper samarbejdet om skolestarten på vej ved at skabe dialog mellem fagpersonerne om overgangen.

Læs mere på
www.eva.dk/dagtilbud

Forskellige sociale erfaringer

Anja Hvidtfeldt Stanek understreger, at alle børn har hver deres sociale erfaringer med sig fra børnehaven, som de trækker på i deres samspil med de andre børn i skolen.

"Nogle børn har gode erfaringer fra børnehaven med et rummeligt fællesskab, hvor der er plads til alle, mens andre har erfaringer med, at de har haft svært ved at få lov til at lege med de andre børn. Uanset hvilke erfaringer børnene har fra børnehaven, tager de dem med sig ind i skolelivet. Derfor er det så vigtigt at få fortalt om dem," forklarer Anja Hvidtfeldt Stanek.

Et skærpet blik

For at kunne videregive viden om børns sociale liv til skolen skal personalet i daginstitutionen skærpe blikket for de sociale relationer, fx ved at observere børnene, når de leger.

"Det handler om at lytte til og tage alvorligt, at der er noget på spil mellem børnene, man som pædagog bliver nødt til at gå på jagt efter – især hvis nogle konflikter mellem børnene ofte gentager sig.

I eksemplet med Marie og Frida har de to tætte veninder nemlig allerede konflikter med hinanden i børnehaven, som potentielt kunne have været løst der," forklarer Anja Hvidtfeldt Stanek og siger:

"Det er indsatsen værd, når personalet bliver lidt nysgerrigt på, hvad konflikten handler om. Og herefter får snakket med børnene og hørt forældrene om, hvad børnene fortæller om fx konflikterne derhjemme. Det hjælper på forståelsen af, hvad der er på spil. Derved kan man lettere få gjort noget ved konflikten i stedet for at sende aben videre til skolen eller overlade det til børnene selv at finde ud af at løse problemet."

Store konsekvenser

I Maries tilfælde får den begrænsede viden blandt de voksne på skolen om hendes tætte og til tider konfliktfyldte relation til Frida store konsekvenser for hendes videre skoleliv. Hendes sociale vanskeligheder i skolen og manglende koncentration i timerne gør, at det bliver relevant at overveje at tilbyde hende specialundervisning. "Det er uheldigt, hvis den viden, pædagogerne har om børnenes sociale relationer

og dynamikken i børnefællesskaberne i børnehaven, går tabt i forbindelse med overgangen til skolen. Pædagogerne i børnehaven spiller en vigtig rolle for børnenes trivsel – også i skolen," slutter hun.

FORSKNINGEN BAG ARTIKLEN

Hvidtfeldt, A. (2014):
**Communities of children:
participation and its meaning for
learning.**
International Research in Early Childhood
Education, 5(1), 139-154.

LÆS OGSÅ

- Trivsel i dagtilbud og skole går hånd i hånd
- Klar, parat, skolestart

www.eva.dk/bak-spejlet

KVALITETSVURDERET FORSKNING

Bakspejlets artikler bygger på kvalitetsvurderet forskning fra Danmark, Norge og Sverige. Forskningsoversigten nedenfor viser forskning, der er udgivet i 2014 og kvalitetsvurderet i 2015. Du kan finde alle udgivelserne i den gratis forskningsdatabase Nordic Base of Early Childhood Education and Care, www.nb-ecec.dk. I databasen kan du blandt andet søge efter bestemte emner, forfattere eller forskningsmetoder og læse om projekternes formål og resultater. En del af studierne kan du downloade elektronisk – resten kan du bestille hjem gennem www.bibliotek.dk. Scan koden for at se databasen.

Ackesjö, H. (2014):

BARNES ÖVERGÅNGAR TILL OCH FRÅN FÖRSKOLEKLASS. GRÄNSER, IDENTITETER OCH (DIS)KONTINUITETER.

Linneaus University Press.

Aspøy, T.M. & Bråten, B. (2014):

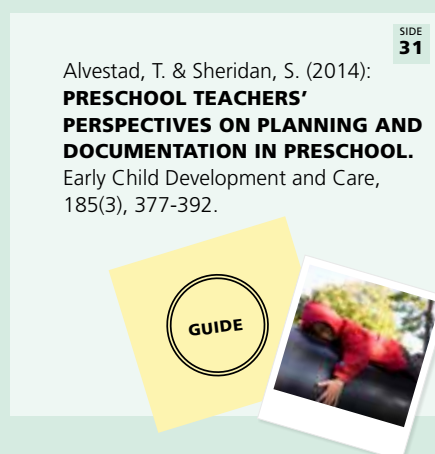
SPRÅKLIGE ROLLEMODELLER. HVORDAN BARNEHAGEANSATTES KOMPETANSE OM SPRÅK KAN STYRKES.

Fafo.

Bråten, B., Drange, N., Haakestad, H. & Telle, K. (2014):

GRATIS KJERNETID I BARNEHAGER. SLUTRAPPORT.

Fafo.

Alvestad, T. & Sheridan, S. (2014):
PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVES ON PLANNING AND DOCUMENTATION IN PRESCHOOL.
Early Child Development and Care, 185(3), 377-392.

Fauchmüller, R., Gørtz, M. & Rasmussen, A. (2014):

LONG-RUN BENEFITS FROM UNIVERSAL HIGH-QUALITY PRESCHOOLING.

Early Childhood Research Quarterly, 29, 457-470.

Bråten, B. & Haakestad, H. (2014):

REFLEKSJON SOM METODE I BARNEHAGERS SPRÅKARBEID. EVALUERING AV ET FORSØK I SEKS BARNEHAGER.

Fafo.

Børhaug, K. & Lotsberg, D. (2014):

FRA KOLLEGAFELLESKAP TIL LEDELSESHIERARKI? DE PEDAGOGISKE LEDERNE I BARNEHAGENS LEDELSESPROSESS.

Nordisk barnehageforskning, 7(13), 1-17.

Caiman, C. & Lundegård, I. (2014):

PRE-SCHOOL CHILDRENS AGENCY IN LEARNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT.

Environmental Education Research, 20(4), 437-459.

Ärlemalm-Hagsér, E. (2014):

PARTICIPATION AS 'TAKING PART IN': EDUCATION FOR SUSTAINABILITY IN SWEDISH PRE-SCHOOLS.

Global Studies of Childhood, 4(2), 101-110.

Björklund, C. (2014):

LESS IS MORE – MATHEMATICAL MANIPULATIVES IN EARLY CHILD EDUCATION.

Early Child Development and Care, 184(3), 469-485.

Cameron, D., Tveit, A., Midtsundstad, J.,

Nilsen, A. & Jensen, H. (2014):

AN EXAMINATION OF THE ROLE AND RESPONSIBILITIES OF KINDERGARTEN IN MULTIDISCIPLINARY COLLABORATION ON BEHALF OF CHILDREN WITH SEVERE DISABILITIES.

Journal of Research in Childhood Education, 28(3), 344-357.

Ärlemalm-Hagsér, E. & Davis, J. (2014):

EXAMINING THE RHETORIC: A COMPARISON OF HOW SUSTAINABILITY AND YOUNG CHILDREN'S PARTICIPATION AND AGENCY ARE FRAMED IN AUSTRALIAN AND SWEDISH EARLY CHILDHOOD EDUCATION CURRICULA.

Contemporary Issues in Early Childhood, 15(3), 231-244.

Björklund, C. (2014):

POWERFUL TEACHING IN PRESCHOOL – A STUDY OF GOAL-ORIENTED ACTIVITIES FOR CONCEPTUAL LEARNING.

International Journal of Early Years Education, 22(4), 380-394.

Brodin, J. & Renblad, K. (2014):

EARLY CHILDHOOD EDUCATORS' PERSPECTIVES OF THE SWEDISH NATIONAL CURRICULUM FOR PRESCHOOL AND QUALITY WORK.

Early Childhood Education Journal, 43(5), 347-355.

Christoffersen, M.N., Højen-Sørensen, A. & Laugesen, L. (2014):

DAGINSTITUTIONENS BETYDNING FOR BØRNS UDVIKLING – EN FORSKNINGSOVERSIGT.

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:23.

Arnesen, T. (2014):

ARE THEY READY FOR THIS? EXPERIENCES ON IMPLEMENTING EDUCATIONAL BEHAVIOR-ANALYTIC INTERVENTIONS IN NORWEGIAN KINDERGARTENS.

Karlstads universitet.

Brodin, J. & Renblad, K. (2014):

REFLECTIONS ON THE REVISED NATIONAL CURRICULUM FOR PRESCHOOL IN SWEDEN – INTERVIEWS WITH THE HEADS.

Early Child Development and Care, 182(2), 306-321.

Danmarks Evalueringsinstitut (2014):

INKLUSION I DAGTILBUD. KORTLÆGNING AF ARBEJDET MED INKLUSION I DAGINSTITUTIONER OG DAGPLEJE.

Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut (2014):
VEJE TIL UDVIKLING AF PRAKSIS. ERFARINGER MED AT SÆTTE FOKUS PÅ VIDENKULTUR I DAGTILBUD OG PÅ SKOLER.

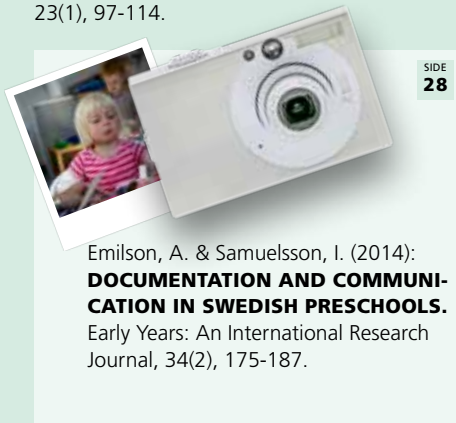
Danmarks Evalueringsinstitut.

Eik, L.T. (2014):
NY I PROFESJONEN. EN OBSERVASJONS- OG INTERVJUSTUDIE AV FØRSKOLE- LÆRERES VIDERE KVALIFISERING DET FØRSTE ÅRET I YRKET.

Universitetet i Oslo.

Einarsdottir, J., Brostrøm, S., Johannesson, E., Puroila, A. & Emilson, A. (2014):
DEMOCRACY, CARING AND COMPETENCE: VALUES PERSPECTIVES IN ECEC CURRICULA IN THE NORDIC COUNTRIES.

International Journal of Early Years Education, 23(1), 97-114.

Emilson, A. & Samuelsson, I. (2014):
DOCUMENTATION AND COMMUNICATION IN SWEDISH PRESCHOOLS.

Early Years: An International Research Journal, 34(2), 175-187.

Engdahl, K. (2014):
FÖRSKOLEGÅRDEN. EN PEDAGOGISK MILJÖ FÖR BARNES MÖTEN, DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE.

Umeå universitet.

Engvik, M., Evensen, L., Gustavson, K., Jin, F., Johansen, R., Lekhal, R., Schjøberg, S., Wang, M. & Aase, H. (2014):
SAMMENHENGER MELLOM BARNEHAGEKVALITET OG BARNES FUNGERING VED 5 ÅR. RESULTATER FRA DEN NORSKE MOR OG BARN-UNDERSØKELSEN.

Folkehelseinstituttet.

Franck, K. (2014):
CONSTRUCTIONS OF CHILDREN IN-BETWEEN NORMALITY AND DEVIANCY IN NORWEGIAN DAY-CARE CENTRES

Norwegian University of Science and Technology.

Gotvassli, K.Å. (2014):
STYRERNES ARBEID MED BARNEHAGEN SOM EN LÆRENDE ORGANISASJON.

I: Mørreaunet, S., Gotvassli, K. Å., Moen, H. & Skogen, E. (red): Ledelse av en lærende barnehage. Fagbokforlaget, 59-75.

Grindheim, L.T. (2014):
KVARDAGSLIVET TIL BARNEBORGARAR. EIN STUDIE AV BARNNA SI DELTAKING I TRE NORSKE BARNEHAGER.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Gustavsson, L. & Pramling, N. (2014):
THE EDUCATIONAL NATURE OF DIFFERENT WAYS TEACHERS COMMUNICATE WITH CHILDREN ABOUT NATURAL PHENOMENA.

International Journal of Early Years Education, 22(1), 59-72.

Gørtz, M. & Andersson, M. (2014):
CHILD-TO-TEACHER RATIO AND DAY CARE TEACHER SICKNESS ABSENTEEISM.

Health Economics, 23(12), 1430-1442.

Hammer, A. & He, M. (2014):
PRESCHOOL TEACHERS' APPROACHES TO SCIENCE: A COMPARISON OF A CHINESE AND A NORWEGIAN KINDERGARTEN.

European Early Childhood Education Research Journal.

Haugset, A., Gotvassli, K., Ljunggren, B. & Stene, M. (2014):
ÅPNE BARNEHAGER I NORGE. ORGANISERING, BRUK OG BETYDNING.

Trøndelag Forskning og Utvikling.

Haugset, A. & Sivertsen, H. (2014):
ÅPNE BARNEHAGER I NORGE. EN KARTLEGGING AV OMFANG OG ORGANISERING.

Trøndelag Forskning og Utvikling.

Hedefalk, M. (2014):
FÖRSKOLA FÖR HÅLLBAR UTVECKLING. FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR BARNES UTVECKLING AV HANDLINGSKOMPETENS FÖR HÅLLBAR UTVECKLING.

Acta Universitatis Upsaliensis.

Helgesen, M.B. (2014):
MOBBING SETT MED NYE ØYNE.

I: Helgesen, M.B. (red.): Mobbing i barnehagen. Et sosialt fenomen. Universitetsforlaget, 74-91.

Hillesøy, S., Johansson, E. & Ohna, S. (2014):
INTERAKSJONER MELLOM DE YNGSTE BARNNA MED COCHLEAIMPLANTAT OG ANDRE BARN I BARNEHAGEN.

Nordisk barnehageforskning, 7(4), 1-21.

Hillesøy, S. & Ohna, S. (2014):
BARNEHAGEPERSONALETS REFLEKSJONER OM VILKÅR FOR DELTAKELSE FOR BARN MED COCHLEAIMPLANTAT.

Spesialpedagogikk, 14(07), 47-59.

Hjerrild, C.M. & Højlund, H. (2014):
FRIVILLIGT ENGAGEMENT – KUN HVIS LEDEREN MAGTER DET. EN ANALYSE AF DAGINSTITUTIONSLEDERENS BETYDNING FOR ET FRIVILLIGT ENGAGEMENT I DE SELVEJENDE DAGINSTITUTIONER.

Copenhagen Business School.

Hogsnes, H.D. & Moser, T. (2014):
FORSTÅELSER AV GODE OVERGANGER OG OPPLEVELSE AV SAMMENHENG MELLOM BARNEHAGE, SKOLE OG SKOLEFRI-TIDSORDNING.

Nordisk barnehageforskning, 7(6), 1-24.

Holmberg, Y. (2014):
MUSIKSKAP: MUSIKSTUNDERS DIDAKTIK I FÖRSKOLEPRAKTIKER.

Malmö högskola.

Hvidtfeldt, A. (2014):
COMMUNITIES OF CHILDREN: PARTICIPATION AND ITS MEANING FOR LEARNING.

International Research in Early Childhood Education, 5(1), 139-154.

Jensen, J.J. (2014):
HOVEDKROPPE, PORCELÆNSDUKKER OG MUDDERBØRN. PÆDAGOGERS FORSTÅELSE AF DANSK DAGINSTITUTIONSPRAKSIS.

VIA University College.

Johansson, E., Fugelsnes, K., Mørkeseth, E., Röthle, M., Tofteland, B. & Zachrisen, B. (2014):
VERDIER I BARNEHAGEN: MELLOM IDEAL OG REALITETER. ET UDVIKLINGS- OG FORSKNINGSPROSJEKT.

Universitetet i Stavanger.

Kaale, A., Fagerland, M., Martinsen, E. & Smith, L. (2014):
PRESCHOOL-BASED SOCIAL COMMUNICATION TREATMENT FOR CHILDREN WITH AUTISM: 12-MONTH FOLLOW-UP OF A RANDOMIZED TRIAL.

Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 53(2), 188-198.

Klaar, S. & Öhman, J. (2014):
CHILDREN'S MEANING MAKING OF NATURE IN AN OUTDOOR-ORIENTED AND DEMOCRATIC SWEDISH PRESCHOOL PRACTICE.

European Early Childhood Education Research Journal, 22(2), 229-253.

Klaar, S. & Öhman, J. (2014):
DOING, KNOWING, CARING AND FEELING: EXPLORING RELATIONS BETWEEN NATUREORIENTED TEACHING AND PRESCHOOL CHILDREN'S LEARNING.

International Journal of Early Childhood, 22(1), 37-58.

Kristoffersen, A. & Simonsen, E. (2014):
EXPLORING LETTERS IN A BIMODAL, BILINGUAL NURSERY SCHOOL WITH DEAF AND HEARING CHILDREN.
European Early Childhood Education Research Journal, 22(5), 604-620.

Kultti, A. (2014):
MEALTIMES IN SWEDISH PRESCHOOLS: PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR TODDLERS LEARNING A NEW LANGUAGE.
Early years: An International Research Journal, 34(1), 18-31.

Kultti A. & Samuelsson, I. P. (2014)
GUIDED PARTICIPATION AND COMMUNICATION PRACTICES IN MULTILINGUAL TODDLER GROUPS.
I: Harrison, L. J., Sumsion, J.: Lived Spaces of Infant-Toddler Education and Care – Exploring Diverse Perspectives on Theory, Research and Practice. Springer: Dordrecht

Lange, T., Meaney, T., Riesbeck, E. & Wernberg, A. (2014):
MATHEMATICAL TEACHING MOMENTS: BETWEEN INSTRUCTION AND CONSTRUCTION.
I: Kortenkamp, U., Brandt, B., Benz, C., Krummheuer, G., Ladel, S. & Vogel, R. (red.): Early mathematics learning. Selected Papers of POEM 2012 Conference. Springer Science, 37-54.

Lafton, T. (2014):
NÅR NETTBRETT DOKUMENTERER BARNEHAGENS INNHOLD.
I: Broström, S., Lafton, T. & Letnes, M. (red.): Barnehagedidaktikk. En dynamisk og flerfaglig tilnærming. Fagbokforlaget, 102-119.

Larsen, A. (2014):
POTENSIALER I UBESTEMMELEGE ØYEBLIKK.
Nordisk barnehageforskning, 8(4), 1-13.

Lauritsen, K. (2014):
CULTURAL IDENTITY AND THE KINDERGARTEN: A NORWEGIAN CASE STUDY.
I: Ragnarsdóttir, H. & Schmidt, C. (red.): Learning spaces for social justice: International perspectives on exemplary practices from preschool to secondary school. Institute of Education, 26-42.

Lekhal, R. & Vigmostad, I. (2014):
TRIVSEL OG KVALITET I BARNEHAGEN.
Høgskolen i Hedmark.

Lembré, D. & Meaney, T. (2014):
SOCIALISATION TENSIONS IN THE SWEDISH PRESCHOOL CURRICULUM – THE CASE OF MATHEMATICS.
I: Bergman, L., Ericsson, I., Hartsmar, N., Lang, L., Ljungberg, C., Småberg, T. & Söderman, J. (red.): Childhood, learning and didactics. Childhood, learning and didactics. Education – Vetenskapliga skrifter, 2014:2. Malmö högskola, 89-106.

Letnes, M. (2014):
DIGITAL DANNEELSE I BARNEHAGEN. BARNEHAGEBARNES MENINGSSKAPING I ARBEID MED MULTIMODAL FORTELLING.
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Ljung-Djærf, A., Magnusson, A. & Peterson, S. (2014):
FROM DOING TO LEARNING: CHANGED FOCUS DURING A PRE-SCHOOL LEARNING STUDY PROJECT ON ORGANIC DECOMPOSITION.
International Journal of Science Education, 36(4), 659-676.

Löfdahl, A. (2014):
TEACHER-PARENT RELATIONS AND PROFESSIONAL STRATEGIES. A CASE STUDY ON DOCUMENTATION AND TALK ABOUT DOCUMENTATION IN A SWEDISH PRESCHOOL.
Australasian Journal of Early Childhood, 39(3), 103-110.

Løvgren, M. (2014):
PROFESSIONAL BOUNDARIES. THE CASE OF CHILDCARE WORKERS IN NORWAY.
Høgskolen i Oslo og Akershus.

Moe, M. (2014):
BARNEHAGEN SOM DIALOGISK OG HELSEBYGGENDE ARBEIDSPASS – MED MENNESKER SOM TØR Å SETTE SEG SELV PÅ SPILL ...
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Moen, K.H. & Granrusten, P.T. (2014):
EKSTERNE FORVENTNINGER TIL BARNEHAGEN SOM LÆRINGSARENA FOR BARN – KONSEKVENSER FOR LEDELSE.
I: Mørreanet, S., Gotvassli, K., Moen, K. &

Skogen, E. (red.): Ledelse av en lærende barnehage. Fagboklaget.

Månsson, A. & Reich, L. (2014):
DEMOCRACY IN RESEARCH CIRCLES TO ENABLE NEW PERSPECTIVES ON EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND DIDACTICS.
I: Bergman, L., Ericsson, I., Hartsmar, N., Lang, L., Ljungberg, C., Småberg, T. & Söderman, J. (red.): Childhood, learning and didactics. Education – Vetenskapliga skrifter, 2014:2. Malmö högskola, 39-61.

Nicolaisen, H. & Åsmund, A.S. (2014):
BARNEHAGER – ARBEIDSORGANISERING OG KVALITET I EN LIKHETSORIENTERT KULTUR.
Tidsskrift for velferdsforskning, 17(4), 16-29.

Nordahl, T., Qvortrup, L., Hansen, L.S. & Hansen, O. (2014):
RESULTATER FRA KARTLEGGINGSUNDER-SØKELSE I KRISTIANSAND KOMMUNE 2013.
Aalborg Universitet.

Nordström, E.Å. (2014).
PEDAGOGISK HANDLENING I TANKE OCH HANDLING – EN STUDIE AV HANDELEDARENS LÄRANDE.
Stockholms universitet.

Norling, M. (2014):
PRESCHOOL STAFF'S VIEW OF EMERGENT LITERACY APPROACHES IN SWEDISH PRESCHOOLS.
Early Child Development and Care, 184(4), 571-588.

Næsby, T. (2014):
KVALITET I DAGTILBUD: OM PÆDAGOGISK KVALITET OG UDVIKLING AF PÆDAGOGENS PROFESSIONELLE KOMPETENCER.
Aalborg Universitet.

Olesen, L.G. (2014):
CORRELATES OF OBJECTIVELY MEASURED PHYSICAL ACTIVITY IN DANISH PRESCHOOL CHILDREN – THE ODENSE PRESCHOOL STUDY (TOPS).
University of Southern Denmark.

Pettersen, M. (2014):
SPESIALPEDAGOGISK ARBEID I BARNEHAGEN MED FOKUS PÅ INDIVIDUELLE OPPLÆRINGSPLANER (IOP).
I: Reinertsen, A.B., Groven, B., Knutas, A., Holm, A. (red.): FoU i praksis 2013 conference proceedings. Akademika forlag, 210-218.

Ribaeus, K. (2014):
DEMOKRATIUPPDRAK I FÖRSKOLAN.
Karlstads universitet.

Rydland, V., Grøver, V. & Lawrence, J. (2014):
THE SECOND-LANGUAGE VOCABULARY TRAJECTORIES OF TURKISH IMMIGRANT CHILDREN IN NORWAY FROM AGES FIVE TO TEN: THE ROLE OF PRESCHOOL TALK EXPOSURE, MATERNAL EDUCATION, AND COETHNIC CONCENTRATION IN THE NEIGHBORHOOD.
Journal of Child Language, 41(2), 352-381.

Sando, E.S. (2014):
BARN, IKT OG ETIKK: EN STUDIE I DIGITAL ETISK DANNEELSE, MED NORSKE BARNEHAGER SOM CASE.
Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Sando, O., Lundheim, R., Sandseter, E. & Pareliussen, I. (2014):
KOMMUNERS RUTINER OG PRAKSIS FOR Å FØLGE OPP ULYKKER/HENDELSER SOM MEDFØRER SKADER PÅ BARN I BARNEHAGER.
Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Schmidt, L.S.K. (2014):
SPROGTEST – NÅR ORD FÅR BETYDNING? ANALYSE AF HVILKE SAMSPIL DER OPSTÅR MELLEM STANDARDISERING AF SPROGTEST TIL TREÅRIGE BØRN OG PÆDAGOGISK PRAKSIS.
Københavns Universitet.

Sheridan, S., Williams, P. & Samuelsson, I. (2014):
GROUP SIZE AND ORGANISATIONAL CONDITIONS FOR CHILDREN'S LEARNING IN PRESCHOOL: A TEACHER PERSPECTIVE.
Educational Research, 56(4), 379-397.

Skjæveland, Y. (2014):
BARNEHAGEN SOM LÆRANDE ORGANISASJON I EIN POLITISK KONTEKST.
I: Mørreaunet, S., Gotvassli, K., Moen, K. & Skogen, E. (red.): Ledelse av en lærende barnehage. Fagboklaget.

Spurkland, M. (2014):
AKKURAT SOM MEDUSA. OM LITTERATUR- OG KULTURFORMIDLING I BARNEHAGEN: BASERT PÅ BARNEHAGEERFARING.
Fagbokforlaget.

Steinnes, G.S. (2014):
PROFESJONALITET UNDER PRESS? EN STUDIE AV FØRSKULELÆRERAR SI MEISTRING AV ROLLA I LYS AV KVALIFISERINGA TIL YRKET OG ARBEIDSDELINGA MED ASSISTENTANE.
Høgskolen i Oslo og Akershus. Svendsen S. (2014):

SIDE
6

Svendsen S. (2014):
IMPROVISATION – OM PÆDAGOGENS MØDE MED BARNET I ÆSTETISKE PROSESSER.
Nordisk barnehageforskning, 8(7), 1-14.

**Pædagogisk
improvisation**
*er ligesom at
spille jazz*

Svinth, L. (2014):
SAMSPIL OG LÆRING – BØRNEHAVEBØRNS DELTAGELSESMULIGHEDER I PÆDAGOGISK TILRETTELAGTE AKTIVITETER.
Aarhus Universitet.

Thulin, S. & Jonsson, A. (2014):
CHILD PERSPECTIVES AND CHILDREN'S PERSPECTIVES – A CONCERN FOR TEACHERS IN PRE-SCHOOL.
I: Bergman, L., Ericsson, I., Hartsmar, N., Lang, L., Ljungberg, C., Småberg, T. & Söderman, J. (red.): Childhood, learning and didactics. Educare – Vetenskapliga skrifter, 2014:2. Malmö högskola, 13-37.

Toft, A. & Rosland, K.T. (2014):
BARNEHAGER OG HØYTIDSMARKERING: EN GJENNOMGANG OG DISKUSJON AV BEGRUNNELSER KNYTTET TIL MANGLENDE MARKERING AV IKKE-KRISTNE HØYTIDER.
Prismet, 65(4), 211-225.

Ulla, B. (2014):
AUGET SOM ARRANGEMENT – OM BLIKK, MAKT OG SKJØNN I PROFESJON-SUTØVINGA TIL BARNEHAGELÆRAREN.
Nordisk barnehageforskning, 8(5), 1-16.

Vangsnes, V. (2014):
THE DRAMATURGY AND DIDACTICS OF COMPUTER GAMING. A STUDY OF A MEDIUM IN THE EDUCATIONAL CONTEXT OF KINDERGARTENS.
University of Bergen.

Vannebo, B. & Gotvassli, K. (2014):
EARLY CHILDHOOD EDUCATIONAL AND CARE INSTITUTIONS AS LEARNING ORGANIZATIONS.
Journal of Early Childhood Education Research, 3(1), 27-50.

Vatne, B. & Gjems L. (2014):
BARNEHAGELÆRERES ARBEID MED BARNES SPRÅKLÆRING.
Norsk pedagogisk tidsskrift, 98(2), 115-126.

orinen, T., Sandberg, A., Sheridan, S. & Williams, P. (2014):
PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS ON COMPETENCE IN THE CONTEXT OF HOME AND PRESCHOOL COLLABORATION.
Early Child Development and Care, 184(1), 149-159.

SIDE
14

Weldemariam, K. (2014):
CAUTIONARY TALES ON INTERRUPTING CHILDREN'S PLAY: A STUDY FROM SWEDEN.
Childhood Education, 90(4), 265-271.

**PAS PÅ
BØRNS
SKRØBELIGE
LeG**

Westman, S. & Bergmark, U. (2014):
A STRENGTHENED TEACHING MISSION IN PRESCHOOL: TEACHERS' EXPERIENCES, BELIEFS AND STRATEGIES.
International Journal of Early Years Education, 22(1), 73-88.

Wie, A. (2014):
LEIK OG SPRÅKLEIK I UTEROMMET. RAPPORT PROSJEKT SPRÅKJUNGELEN.
Høgskolen i Nesna.

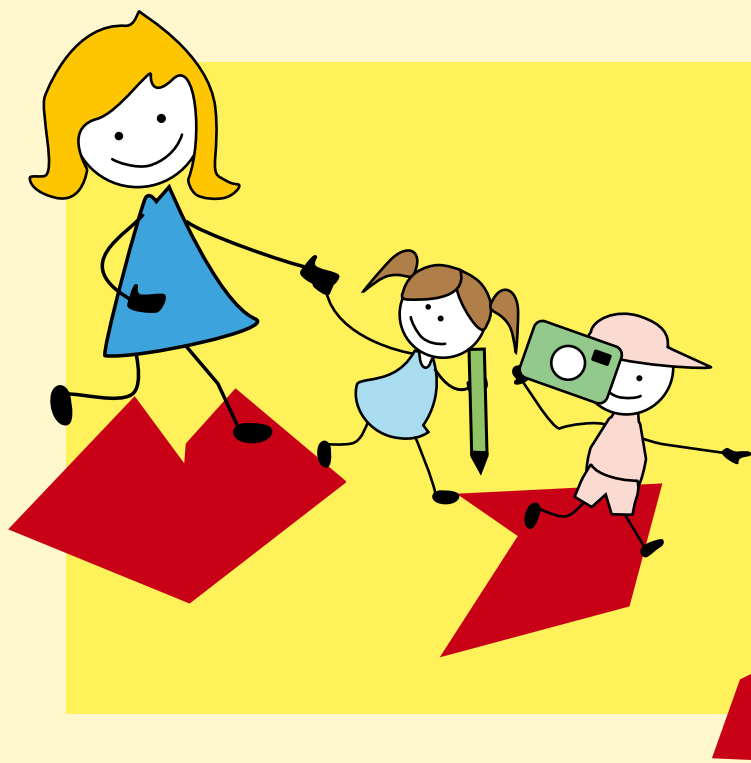
Williams, P., Sheridan, S. & Sandberg, A. (2014):
PRESCHOOL – AN ARENA FOR CHILDREN'S LEARNING OF SOCIAL AND COGNITIVE KNOWLEDGE.
Early Years: An International Research Journal, 34(3), 226-240.

Zachrisson, H.D., Dearing, E., Zambrana, I.M., Nærde, A. (2014):
SPRÅKKOMPETANSE HOS 4-ÅRINGER SOM HAR GÅTT I BARNEHAGE. FORELØPIGE RESULTATER FRA FORSKNINGSPROJEKTET BARNES SOCIALE UTVIKLING.
Utdanningsdirektoratet, Atferssenteret i Oslo.

Åmot, I. (2014):
BARN MED SAMSPILLSVANSKER OG ANSATTES DILEMMA RELATERT TIL RETTEN TIL MEDVIRKNING I BARNEHAGEN.
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

EVA

- kort nyt -

App - til arbejdet med børneperspektiver

EVA har udviklet en app, der hjælper pædagoger med at indsamle, analysere og lære af børns perspektiver på hverdagen i dagtilbuddet. Appen hedder Børnemosaikker og er gratis. Den kan downloades til brug på iPads fra august måned.

94%

af forældrene ønsker løbende dialog med det pædagogiske personale om deres barns læring

64%

oplever at have den dialog

Forældrene ønsker mere dialog om og vejledning fra daginstitutionen i at styrke deres barns udvikling, læring og trivsel. Det viser en undersøgelse fra EVA om forældresamarbejde. Undersøgelsen udkommer senere på året.

Find alle undersøgelser og redskaber her
www.eva.dk/dagtilbud

Skab dialog

- om 0-2-åriges læring

Brug EVA's dialogkort med spørgsmål til arbejdet med små børns læring som afsæt for refleksion over jeres egen praksis. Redskabet udkommer i sensommeren 2016.

BAKSPEJLETS DIALOGKORT

Forskning kan virke inspirerende og give lyst til at prøve nye ideer af. Men det kan være en udfordring at finde ud af, hvordan man kommer i gang.

Bakspejlets dialogkort giver jer forslag til nogle spørgsmål, I kan bruge som udgangspunkt for faglig refleksion og dialog. På personalemødet, ledermødet, forældremødet eller i det hele taget der, hvor der er brug for at spørge og tale sammen på en anden måde, end I plejer.

Kortene her i magasinet tager afsæt i forskningstemaerne i årets Bakspejl. Du kan finde dialogkort til flere temaer på vores hjemmeside www.eva.dk/bakspejlet.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)
udforsker og udvikler kvaliteten af
dagtilbud for børn, skoler og
uddannelser.

Vi leverer viden, der bruges på alle
niveauer – fra institutioner og skoler
til kommuner og ministerier.

www.eva.dk

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

tema PÆDAGOGISK IMPROVISATION

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

tema BØRNS LEG

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

tema **FORSKNING OG PRAKSIS**

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

tema **LEG OG LÆRING**

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

★

★

★

det for børnenes læring?

★

★

Hvad betyder det for os at arbejde forsknings- og vidensinspireret?
 Handler det fx om at udforske eller begrunde praksis?

tema BØRNS LEG

Leg

Hvornår bidrager vores indspil til at udvikle legene, og hvornår afbryder vi børnene?

Hvordan kan vi indgå i legene som medspillere frem for som instruktører, der dirigerer legen?

Hvordan kan vi få en større forståelse af, hvor børnene er i deres lege, og hvad de eventuelt har brug for?

tema PÆDAGOGISK IMPROVISATION

Hvordan kan vi bruge de tre principper for improvisation?

- at sige "ja, og..."
- at lægge manuskriptet i baghovedet
- at lytte til og gribe gruppens stemning og ideer.

Hvilken betydning har vores planlægning af pædagogiske aktiviteter for vores måde at gribe børnenes ideer på?

Hvordan finder vi balancen mellem, hvornår vi skal inspirere børnene, og hvornår vi skal holde os tilbage og lade tingene ske?